

BAJAI HONPOLGÁR

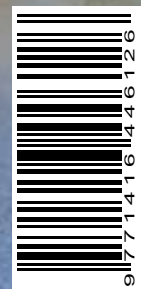
Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2022. április • XXXIII. évfolyam 4. (377.) szám

Ára: 330 Ft

- **Választások és problémák tegnap és ma**
- **Uralkodó meghátrálás vagy ügyes hatalomtechnika**
– 800 éves az Aranybulla
- **Alkotás, oktatás, köztéri álmok**
– interjú Szabó Áron szobrászművésszel
- **Az Örök Város visszavár – újabb helyzetjelentés Rómából**
- **Tanításmódszertan a régi időkben**
– vezérkönyvek a bajai főiskola gyűjteményében

Kétfősztva (Komár Pál fotója)

Tartalom

- Felkészülés az első szabad választásra, 1990 (*Sarlós István forrásközlése*)..... 3
- Kiváltságlevél „az ország állapotának megjobbítására” (*Mayer János tanulmány*) 4
- Aeneas Hajós Club – Hat gimnazista története (*Hajnóczy Gyula önéletírása, 2. rész*) 7
- Pedagógiáról, tanításmódszertanról vezérfüggvények alapján (*Sztanáné Babits Edit írása*)..... 11
- Mesélő bajai sírkövek – Lovasy Ödön gyógyszerész nyughelye (*Jász Anikó cikke*)..... 14
- Tapintható. láthatatlan művek (*Szettele Katinka interjúja Szabó Áron szobrászművésszel*)..... 15
- Sikerek és tehetségek a Bajai III. Béla Gimnáziumban (*Mészárosné Szőnyi Zsuzsanna összeállítása, 2. rész*)..... 18
- Az örök város visszavár (*Tomaskovity Szabolcs élménybeszámolója*)..... 21
- Télbúcsúztató (*Szünder Dezső receptje*)..... 23
- Galéria Szabó Áron szobraiból..... 24

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Sarlós István, Sipos Loránd, Szünder Dezső,
Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Szám száma: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és stílusztikai javításának jogát fenntartja!

Vonzások és választások

Mayer János

■ „Látom fátyolodat, te sötét mélytitku jövendő, / És, meggyújtván a sejtés tündéri tűzét, e / Fátyolon átlátok, s attól, ami ott van alatta, / Borzadok, iszonyodom, s egyszersmind kedvre derülök / És örülök szilaján. A háború istene újra / Fölveszi páncélját s kardját markába szorítván! Lóra ül és végigszáguld a messze világon, / És a népeket, eldöntő viadalra, kihíja.” (Petőfi Sándor: Az ítélet. 1847. április)

Mi, emberek nem vagyunk egyformák. Eltérő az ízlésvilágunk, mások a vonzalmaink, különböznek a szimpátiáink és antipátiáink; egymástól szélsőségesen eltérhet életutunk, és a tapasztalatainkból gyökeresen eltérő következtetéseket vonunk le: ugyanazt a poharat vagyunk képesek félig telinek vagy épp félig üresnek látni. Épp ezért van, hogy amikor döntési helyzetbe kerülünk, más szempontok alapján mondjuk ki a döntő szót, határozunk valami mellett, vagy utasítunk el valami számunkra elfogadhatatlant. És jól is van ez így, már amennyiben a sokszínűséget értéknek tekintjük.

A választópolgár is sokféle szempont alapján voksol. Van, aki fanatikusan hisz egy mozgalomban és az általa kínált jövőképben. Hitbuzgalma egyszerre irigylésre méltó és félelmetes. (Szerintük *itt az idő – most vagy soha.*) Mások – sok csalódás és kellemetlen tapasztalat után – a „legkisebb rosszat” választva hozzák meg döntésüket. (A *legkisebb fény is jobb, mint a sötétség* – mondják.) Egyesek anyagi hasznot és felemelkedést várnak egy-egy politikai erő győzelmétől, és remélik, hogy ezt követően az általa támogatott nyertesek nem lesznek hálátlanok híveikkel. (*Gyarló az ember*, na.) Vannak, akik minden kritikus gondolatuk ellenére a biztos, kiszámítható állandóságot, a stabilitást fontosabbnak tartják a változás bizonytalanságánál. (*Járt utat járatlanért...*) És persze olyanok is vannak, akik a fennálló rendszerek eltörlésében látják a szebb jövő egyetlen lehetséges kiútját, és ezért a legradikálisabb jelszavak és eszközök bevetésétől, elvtelen szövetségek és kompromisszumok megkötésétől sem riadnak vissza. (A *cél szentesíti az eszközt*, ugyebár.)

Bármely szempont alapján is hozzuk meg döntésünket április 3-án, egyet nem szabad elfelejtenünk: a szellemi barikád másik oldalán is emberek vannak, akikkel a jövőben is egy országban fogunk élni. Persze ha az ember aféle véleménybuborékban tölti az életét, csak egyféle szellemiségű sajtót fogyaszt, csak az övével összecsengő véleményeket képes meghallgatni, akkor könnyen ringatja magát abba a hamis illúzióba, hogy egy választás *bűnösök*

és szentek küzdelme. Így gondolkodván hiheti azt, hogy saját oldalán kizárólag a jog, az igazság és az erkölcs bajnokai küzdenek az *isten-adta nép* érdekében, aki pedig a másik oldalon áll, az csakis ördögi pokolfajzat, hataloméhes diktátor(jelölt), népnúzó, korrupt zsarnok, netán örült vagy szellemi fogyatékos lehet; aki pedig ilyenekre szavaz, az nyilván félvezetett birka vagy pénzzel, paripával, fegyverrel megvásárolt vazallus, hiszen különben látnia kellene a nyilvánvalót. Egy dologban lehetünk csak biztosak: aki minden rétegnek azt ígéri, amit az hallani akar, az szemfényvesztő, akinek a hatalom megszerzéséért semmi sem drága. Petőfi idejében talán könnyebb volt eldönteni, kinél van az igazság, bár ami azt illeti, felbuzdulásában olykor koszorús költőnk is sommás ítéletet volt képes mondani a ma joggal tisztelt Batthyány-kormányról („*én e minisztériumra nem a hazát, sőt a kutyámat sem bíznám*”), de a „*dicsőséges nagyurakról*” és az akasztani való királyokról alkotott ítélete sem mondható túlzottan árnyaltnak, még ha a rendkívüli idők nagy hazafíui fellobbanása némiképp magyarázhatja is indulatait.

Indulatokból éppen ma sincs hiány, s ha sérelmekből, kölcsönös vádaskodásokból, kétes ügyletekből nem volna elég, még a háború kísértete is itt lebeg felettünk. Ilyenkor minden kimondott szónak, nagyobb súlya van. (A *szó veszélyes fegyver*.) Aligha hihető, hogy bármely magyar politikai erő háborút akarna, bár egyes megnyilvánulásokat akár így is lehet (félre?) értelmezni. De már csak ezért is jó volna, ha április 3-át nem *élet vagy halál* (háború és béke), hanem lehetséges *alternatívák, jövőképek* közötti választásnak fognánk fel, ahol a támogatott oldal győzelmé nem a feltámadást és a bosszút, veresége pedig nem a végzetes nemzeti katasztrófát jelenti.

Persze, mindenki nem lesz elégedett. *Kit anya szült, az mind csalódik végül.* Ám régen rossz lenne, ha személyes vagy közösségi jövőnk kizárólag azon múlna, kinek van többsége a parlamentben, és kinek az emberei állnak a kormányruznál. (Ezen az alapon a *Szálasi-*, a *Rákosi-*, de sokaknak a *Kádár-*rendszert se lehetett volna elviselni, mégis sikerült.) Ám jegyezzük meg, ezen az egy napon a szavazó az úr (máskor általában *fölötte* történnek a dolgok), mindenki az ő kegyeiért eseng, neki tesz ígéreteket, neki pedig az a dolga, hogy legjobb belátása szerint szavazatával hozzon ítéletet. Ha nem teszi meg, büntetését *Platón* már 2500 éve megfogalmazta: „*A jó emberek politika-kerülésének az az ára, hogy náluk hitványabbak uralkodnak felettük.*” ■

Felkészülés az első szabad választásra

Sarlós István

■ 1990-ben tartották a rendszerváltás utáni első szabad választásokat, tavasszal az országgyűlési képviselőválasztások voltak, ősszel a helyhatósági választásokat bonyolították le. A választási törvényt a nemzeti kerekasztal egyeztető tárgyalásain fogadták el 1989-ben, és már az országgyűlési elfogadás előtt megkezdték a parlamenti választások előkészítését. Végül az országgyűlés a XXXIV. törvényként szavazta meg ezt 1989. október 20-án, de ekkor a helyi tanácsok már sokkal előrébb jártak a folyamatban. A választási törvény értelmében a két forduló parlamenti képviselőválasztások és az új kormány megalakításának törvényben megjelölt határideje feszített munkára kényszerítette a tanácsrendszer helyi szerveit, hogy mindent a lefektetett szabályoknak megfelelően készítsenek elő. Az Állami Népszámláló Hivatal (ÁNH) tett javaslatot a választókerületek és azon belül a szavazóköri kialakítására, ezt a megyei végrehajtóbizottságok kapták meg véleményezésre, amelyek utána továbbították ezt a területileg illetékes helyi végrehajtóbizottságoknak. A helyi véleményezésre mindenképpen szükség volt, mivel a választókerületek határait lehetett igazítani, és ugyanez vonatkozott a szavazóköriekre is. Ezzel párhuzamosan megkezdődött a választói névjegyzékek összeállítása is, amely szintén a VB feladata volt. A szavazatszámoló bizottságokat a városi tanács választotta meg!

A VB a választások előkészítését kiemelt feladatként kezelte, ezért október 19-én – ez pénteki nap volt – rendkívüli ülésen tárgyalták a héten a megyei Szervezési és Jogi Osztálytól beérkezett választási anyagot.

„Baja Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága
GY. VII. 2-11/1989.

Jegyzőkönyv

Baja Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága
1989. október 19. napján tartott üléséről.

Az ülés helye: Városi Tanács VB. terme.

Jelen vannak: dr. Kincses Ferenc tanácselnök, Barna György tanácselnök-helyettes, dr. Stang Jenő vb-titkár, Bernschütz Sándor, Bohus Mihály, dr. Deutsch Ottó, Gyurkity István, Ignác Antal, Jenei Jánosné, Sámán András vb-tagok (10 fő).

Meghívottak: dr. Beke Lajos, a Városi Ügyészség vezetője, Földvári Imre, a HNF [Hazafias Népfront] Városi Bizottsága titkára, dr. Völgyesi László szervezési és jogi osztályvezető, Butterer Péter PTM osztályvezető, dr. Horváth László hatósági osztályvezető, Schwarcz Iván MIS osztályvezető-helyettes, Hihalik Mi-

hály műszaki osztályvezető-helyettes.

Távolmaradt vb-tagok: Előzetesen bejelentette távolmaradását: dr. Horváth István. Nem jelezte távolmaradását: Keresztes Ferencné, Papp György.

Dr. Kincses Ferenc tanácselnök: A Végrehajtó Bizottság ülést megnyitja. Megállapítja határozatképességét és javaslatot tesz a napirendjére. A Végrehajtó Bizottság a javaslatot egyhangúlag elfogadja és ülésének napirendjét a következők szerint állapítja meg:

Napirend: Szavazóköri számának és területi beosztásának megállapítása.

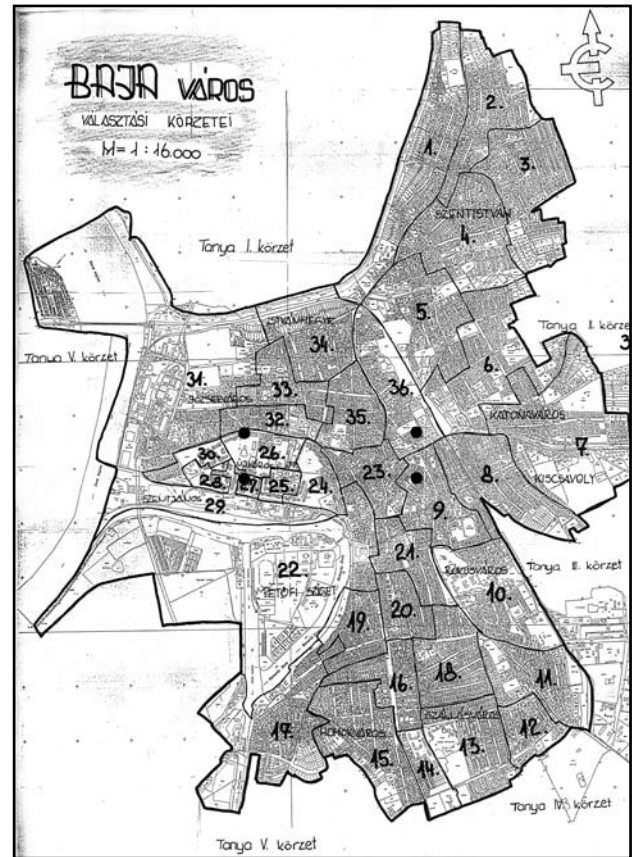
Előadó: dr. Stang Jenő vb-titkár.

Dr. Stang Jenő vb-titkár: Tisztelt Végrehajtó Bizottság!

A szavazóköri számát és területi beosztását a helyi tanács végrehajtó bizottságának kell megállapítani úgy, hogy egy szavazókörire 600-1000 választópolgár jusson. Az 1985. évi választásoknál kialakított szavazókörieket el kellett vetni, mert a választói névjegyzéket az ÁNH csak az 1990. évi népszámlálási körzet-elemek figyelembevételével tudja gépi úton előállítani, ezért több népszámlálási körzetet vontunk egy szavazókörbe.

A szavazóköri területi beosztásának térképi rögzítését a melléklet tartalmazza.

Mint ismeretes, az országgyűlés most tárgyalja a köztársaságielnök-választással kapcsolatos törvényt. A köztársaságielnök-választás akár a választójogi szabályok szerint, akár népszavazás útján történik szükséges, hogy a választói névjegyzék naprakészen rendelkezésre álljon. Ennek fontos alapegysége a számlálókörzetek kialakítása. Erre az adatbázisra kell építeni a köztársasági elnök, az országgyűlési képviselők és a helyi tanácsstagok választásánál is. A törvény értelmében a Végrehajtó Bizottság feladata a szavazóköri számának és területi beosztásának a megállapítása. A választói névjegyzéket az ÁNH adja. Ez felhasználható abban az esetben is, ha az országgyűlés a népszavazás mellett dönt.

Javasolja az előterjesztés és a határozati javaslat elfogadását.

A végrehajtó Bizottság az előterjesztést egyhangúlag elfogadja és a következő határozatot hozza:

113/1989. vb. sz. Szavazóköri számának és területi beosztásának megállapítása...[A határozat utca és házszám szerint felsorolja a 37 szavazókört! Ennek részletes közlésétől, amely az eredeti jegyzőkönyvben 16 oldal, itt eltekintünk!].

A Végrehajtó Bizottság utasítja a vb-titkárt, hogy a szavazó helyiségek berendezésére és megfelelő előkészítésére a szükséges intézkedéseket tegye meg.

Felelős: dr. Stang Jenő vb. titkár.

Baja, 1989. október 19.”

A végrehajtó bizottság döntését október 23-án továbbították a megyei vezetés felé Kecskemétre. A VB ülést a tanácsülés követte, amelynek egyik pontja a szavazatszámoló bizottságok – elnök, titkár, jegyzőkönyvvezető, tagok – felállítására lett volna, de ezt a számtalan egyéb pont miatt november 9-re, majd onnan november 13-ra halasztották. Szűrös Mátyás ideiglenes köztársasági elnök és az országgyűlés elnöke a választások első fordulóját március 25-re, a második fordulót április 9-re tűzte ki. ■

Kiváltságlevél „az ország állapotának megjobbítására”

800 éves az Aranybulla

■ **II. András király 800 évvel ezelőtt, a hagyomány szerint 1222. április 24-én adta ki függő aranypecséttel díszített oklevélét, amelyet utóbb a magyar rendi állam tartóoszlopának tekintettek, és amelynek bizonyos cikkelyei évszázadok múlva is hivatkozási pontokat jelentettek az uralkodói hatalom és a nemesség kapcsolatában. Bár a nevezetes kiváltságlevél, az Aranybulla kiadásának elsősorban aktuálpolitikai okai voltak, legtöbb pontja pedig mindvégig papíron maradt, a következő évszázadokban mégis sokan a nemesség szabadságjogainak „örök érvényű” foglalatát, afféle nemesi alkotmányt láttak benne. Ezért is kellett még évszázadok múlva is megerősíteni, még később pedig egyes pontjait (főleg az ún. ellenállási záradékot) eltörölni. Az évforduló okán megvizsgáljuk a dokumentum születésének körülményeit, fontosabb rendelkezéseit és utóéletét is.**

Mayer János

■ Az ún. Aranybulla a legrégebbi, oklevél formában ránk maradt magyar törvényszövegünk. (Szent István, Szent László és Könyves Kálmán törvényeinek egy része is ismert ugyan, de ezek különböző kódexekben maradtak fenn az utókor számára.) Közkeletű elnevezését az oklevélen függő arany hitelesítő pecsétről (a bulláról) kapta; fémpecsétek használata a középkorban általában az adott oklevél nagyobb jelentőségét hangsúlyozta a viaszpecsétekkel hitelesített diplomákkal szemben. A nevezetes szöveget tartalmazó oklevél kiadásakor 7 példányban készült el, ám ezek egyike sem maradt fenn, a legrégebbi ismert változata egy 1318-as másolatból ismert. A magyar Aranybullát szokás párhuzamba állítani más, hasonló típusú európai dokumentumokkal, így az angol *Magna Charta Libertatum*mal (1215) vagy épp a *Német Aranybullával* (1356), de szövegszerű egymásra hatásuk kevésbé valószínű, legfeljebb a kiadásuk körülményeit megelőző alaphelyzet lehetett nagyon hasonló.

Előzmények

III. Béla kisebbik fia, II. András király (1205–1235) bátyjával, Imrével folytatott viszályait követően, bátyja, majd annak gyermekként királlyá koronázott fia, III. László halála után foglalta el Magyarország trónját. Eszményeiben afféle lovagkirály volt, aki nem riadt vissza a kockázatos és költséges hadi vállalkozásoktól, látványos udvari mulatságok, lovagi tornák tartásától, költségektől sem. Hatalomra kerülése után gyorsan lecserélte az addigi főúri elitet: Imre híveit látványosan elmozdította a legfontosabb, komoly jövedelmekkel is járó pozíciókból, és helyükre saját támogatóit, köztük első felesége, *Merániai Gertrúd* rokonait ültette. Híveinek hűségét birtokadományozások révén kívánta biztosítani, mégpedig oly módon, hogy országos főméltóságok mellé királyi tulajdonú földeket, olykor

a velük járó jövedelmekkel együtt egész vármegyéket, ispánságokat adományozott nekik. Az „idegenek” túlzott térnyerését a királyné meggyilkolásával végződő, Bánk és Péter nevéhez kapcsolt, 1213-as merénnyel sikerült megakadályozni, ám hazai párhíveit András továbbra is mértéktelenül jutalmazta, így a királyi birtokok száma és a hozzájuk kapcsolódó ún. *domaniális jövedelmek* mértéke alaposan csökkent.

A kiesett bevételeket az uralkodó ún. *regale* (királyi jogon szedett) jövedelmek révén kívánta pótolni, azaz egyebek mellett a rendszeres, kötelező pénzváltásból, rendkívüli pénzádókból (*collecta*) és a kereskedelem megcsapolásából (határvám) remélt bevételeket. Ráadásul e jövedelmeket egyre gyakrabban bérbe adták, és a bérlők több esetben nem is keresztények, hanem izmaeliták (böszörmények) vagy zsidók voltak. Miután azonban az ország pénzgazdálkodása és kereskedelme a 13. században még nem volt eléggé fejlett (nem voltak városok, kívül esett a nagy kereskedelmi útvonalakon), az adományozások miatt kieső jövedelmeket nem lehetett pótolni ezzel az egyébként modernebb, a tárnokmester, *A(m)pod fia Dénes* által irányított gazdálkodással.

Már csak azért sem, mert András nem mondott le költséges hadi vállalkozásairól; szinte éves rendszerességgel vezetett hadjáratokat a szomszédos orosz fejedelemségbe, Halicsba (a mai Galíciába), többször is fegyverrel avatkozott be a balkáni konfliktusokba, 1217-ben pedig – apja régi álmát megvalósítva – kereszties hadjáratot vezetett a Szentföldre. Ez a hadjárat érdemi eredmény nélkül zárult. E sok esetben kalandor jellegű vállalkozásai során természetesen igénybe vette az ország előkelőinek, de a szegényebb szabad hadakozó rétegeknek (az ún. *szervienseknek*) katonai

Az Aranybullát kiadó II. András szobra Ópusztaszeren (Tóth Béla alkotása)

erejét is, csakhogy ezzel nemcsak a királyi kincstárat, hanem a hadjárat résztvevőinek anyagi erejét is megroppantotta.

II. András „új intézkedései” ráadásul nagyon sokak érdekét sértették. A háttérbe szorított Imre-párti főurak már korábban is tettek kísérleteket a király uralmának megdöntésére; előbb külföldről próbálták trónkövetelőt Magyarországra hozni, majd ennek kudarca után a király legidősebb fiát, Béla herceget (a későbbi IV. Béla királyt) léptették fel apja ellenében, akit „a nyugalom érdekében” már nyolcévesen királlyá koronáztak, majd 1220-ban már területi uralommal is felruháztak. A csalódott arisztokráta abban bíztak, hogy az ifjú király támogatásával visszaszereshetik korábbi befolyásukat és hatalmukat, és ezt követően is többször szembefordították őt apjával. (Amennyire ez a forrásokból rekonstruálható, apa és fia igencsak eltérő személyiség lehetett, és Béla talán soha nem tudta megbocsátani, hogy az anyja meggyilkolásában bűnrészes bárók még hosszú időn keresztül a helyükön maradhattak.)

Elégedetlen volt András politikájával az egyház is, hiszen korábban a sókereskedelemben kiváltságokkal rendelkezett, a sókamarák bérbeadásával, a sógazdálkodás decentralizálásával azonban jelentős jövedelmektől esett el. Az ún. *királyi szerviensek* vagyonos közszegek, jellemzően hadakozó rétege pedig a vármegyék adományozása miatt került nehéz helyzetbe, korábban ugyanis közvetlenül

a királynak szolgálattal tartozó rétegüket az fenyegette, hogy a vármegyét (ispánságot) újabban birtokló előkelők magánföldesúri függőségbe kerülnek, és paraszti sorba süllyednek. Hasonló sorstól tarthatott a náluk alacsonyabb rendű, de szabad állapotú ún. *várjobbágyok* és *vármépek* csoportja is.

A kiadás lehetséges okai

Hogy pontosan mi vezetett az uralkodó meghátrálásához és az Aranybulla kiadásához, arról nincsenek pontos ismereteink. Ezzel kapcsolatban két elmélet létezik egymás mellett. A hagyományos megközelítés a 19. századi történész, *Karácsonyi János* nevéhez fűződik, tankönyveink hosszú ideig az ő értelmezését követték. Ő a forrásokból azt olvasta ki, hogy az egykor Imrét támogató, az új berendezkedéssel elégedetlen főurak (bárok) egy csoportja a szerviensek tömegeire támaszkodva afféle palotaforradalmat robbantott ki, melynek során elmozdították helyükről az addigi királyi tisztségviselőket, az uralkodót pedig rákényszerítették egy olyan dokumentum kiadására, amely egész addigi politikájának tagadására épült. Miután viszont rövidesen a változtatásokat kikényszerítők is megbuktak, a király visszatérhetett az addigi uralkodási gyakorlatához, azaz birtokadományozásokhoz, bár ez később újabb elégedetlenségekhez vezetett.

Az ELTE professzora, *Zsoldos Attila* akadémikus szerint azonban a király sokkal inkább kihasználta az egymással vetélkedő főúri csoportok ellentétét, és azt rögzítette, mit *hajlandó* nekik megadni. Álláspontja szerint a szerviensek valójában nem kerültek szembe az uralkodóval, hanem épp ők voltak azok, akiknek tömegeire támaszkodva egy székesfehérvári gyűlésen András felül tudott kerekedni a hatalmát fenyegető, szűk főúri csoporton. Ez magyarázná azt is, hogy az egyébként komoly súllyal nem rendelkező szerviensek miért is kapnak olyan sok engedményt a kiváltságglevéiben. (Zsoldos szerint e gyűlés időpontja sem áprilisban, hanem 1222 augusztusában lehetett. Kizámi ezt sem lehet, az Aranybulla szövegében csak évszám szerepel.) És bár *Karácsonyi* az egyházi előkelők támogatását is sejtette az „engedményekkel leszerelt puccskísérlet” mögött, ehhez képest a király több rendelkezése kifejezetten kedvezőtlen lett a számukra. Így Zsoldos Attila azt állítja, hogy az Aranybulla nem annyira András meghátrálásának dokumentuma, hanem annak, hogyan tudta kifogni a szelet az elégedetlenkedők vitorlájából: az „igaz szolgálattal szerzett földbirtokot” meghagyta az azokat élvező főuraknál (vagyis elutasította a sokak által követelt visszavételt), az ispánságok élén álló ispánok jogait csökkentette (ezzel kedvezett a szervienseknek), a főuraknak pedig nem adott többet, mint

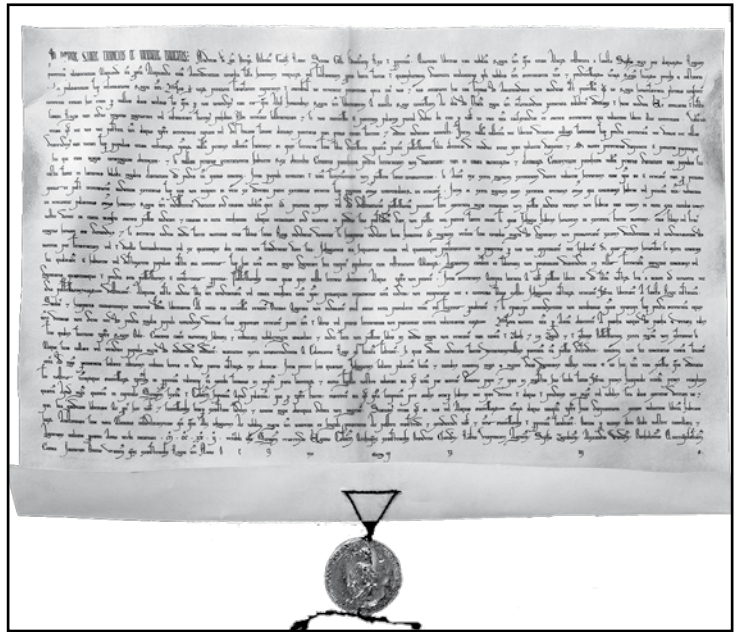
amennyit egyébként is akart.

A források alapján bizonyosan csak annyi állítható, hogy II. András 1222-ben főtisztviselőinek jó részét (a nádort, az udvarispánt, talán a tárnokmestert is) elbocsátotta, ám többségük rövid idő múltán ismét magas pozícióban találta magát, vagyis egy éven belül több elcseré is történt.

(Ennek részleteit nem ismerjük, csak az okleveleket hitelesítő nagyurak nevének megváltozásából lehet erre következtetni.) Az Aranybulla kezdő sorai arra utalnak, hogy a király – szavakban legalábbis – egyfajta önkritikára kényszerült: „*Mivel úgy országunk nemeseinek, mint másoknak Szent István királytól megszabott szabadságát az olykor bosszúálló, olykor pedig rosszindulatú vagy saját hasznukat hajhászó emberek tanácsára hallgató némely királyok hatalmukkal sok mindenben megrovidították, ezért maguk a nemeseink a mi és királyelődeink felségét buzgó könyörgésekkel országunk megjavításáért zaklatták. Mi tehát az ő kérésüknek [...] eleget kívánunk tenni...*” (Érszegi Géza fordítása). Annyi tehát bizonyosnak látszik, hogy a sérelmekből eredő feszültségeknek szerepe lehetett az Aranybulla kiadásában, de az, hogy mennyire beszélhetünk II. András meghátrálásáról, illetve mennyire tekinthető az oklevél egy, ellenfeleit okosan leszerelő, ravasz taktikus látszat-kompromisszumának, pusztán a szöveg alapján nehezen dönthető el. (Középkori krónikáink a kiadást – úgy tűnik – nem tartották olyan fontosnak, a *Képes krónikában* például egyetlen szó sem esik róla.) Mindenesetre az Aranybulla összegezte és törvénybe iktatta a különböző nemesi csoportoknak a király által elfogadott követeléseit, és az ún. el-lenállási záradék beiktatásával garanciát adott ezek betartására.

Az Aranybulla tartalma

A nevezetes oklevél összesen 31 cikkelyből áll. A szöveg formálása az oklevélszerkesztés szokásaihoz alkalmazkodik. A szöveg ennek megfelelően követi a kor okleveleinek szokásos formuláit: a fohászt és az oklevél kiállítójának megnevezését és címeinek felsorolását követően a rendelkezések elvi megalapozását

Az Aranybulla oklevelének rekonstrukciója

fejtegető, illetve a döntés előzményeit feltáró elbeszélés jellemzőit egyesítő bevezető rész következik, mely némi betekintést nyújt az Aranybulla kiadásának előtörténetébe. (A történészek elsősorban ennek alapján feltételezték, hogy ez nyilván az uralkodó ellen fellépő összeesküvők követelése lehetett.)

Az Aranybulla több réteg számára kedvező döntéseket tartalmaz. Az *előkelők* (a szövegben „*királyi jobbágyok*”) számára András megígérte, hogy egész vármegyéket (ispánságokat) örök tulajdonul nem adományoz (16. cikkely), viszont a becsületes szolgálattal szerzett birtoktól senki sem fosztható meg (17.). A négy fő tisztségviselő, azaz a nádor, a bán, illetve a királyi és királynéi udvarispánon kívül senki se viselhesen egyidejűleg két méltóságot (30.). Ez látszólag nagy engedménynek tűnik, de valójában a „meráni korszak” (1213 előtt) óta addig sem volt gyakorlat, mint ahogy az idegenek magas méltóságra emelése sem, amit az Aranybulla 11. cikkelye a királyi tanács engedélyéhez köt. Sokkal több gyakorlati jelentősége van annak, hogy az oklevél megtiltja, hogy kamaraispánok, pénzverők, só- és vámtisztek zsidók vagy izmaeliták legyenek, helyettük „az ország nemesei” viseljék e méltóságokat. (Nemesen itt valószínűleg a bárókat, arisztokratákat kell érteni.) Szintén a királyi gazdaságpolitika kritikájaként értelmezhető, hogy az új pénz egy évig legyen forgalomban, s a dénárak minőségben érjék el III. Béla pénzének értékét (23.). Ez azért volt lényeges, mert András korábban értéktelenebb pénzek rendszeres verésével és kötelező pénzváltással próbálta növelni a kamara bevételeit. Ugyanakkor csökkentette a megyés ispánok jövedelmeit: ők csak az ispánságuk jogán megillető részeket élvezték, a királyt megillető többi jövedelmet

(csöböradó, vám, ökrök, illetve a vár jövedelmének 2/3-a) a király kapja meg (29.) Több pontban is fellépett az Aranybulla a főúri, ispáni hatalmaskodások és önkényeskedések ellen is (12., 13., 14.). Igazságszolgáltatás tekintetében elrendelte, hogy minden év augusztus 20-án a király – akadályoztatása esetén a nádor – hallgassa meg a peres ügyeket (1.), de utóbbi fő- és jószágvesztés ügyében a király tudta nélkül nem ítélezhetett (8.). Azt is meghatározta, hogy a megyei udvarispánok joghatósága csak várak népére terjedt ki (5.), és igyekezett mind a népitételnek (6.), mind pedig a bűnösök hatalmasok általi megvédésének elejét venni (28.). Mindez arra utalhat, hogy számos cikkely a király és főleg lemondott báróinak túlkapásai ellen irányult, és szabályozta, milyen káros jelenségeknek nem szabad a jövőben előfordulniuk.

A királyi szerviensekkel az Aranybulla 11 pontja foglalkozik, ezek közül öt olyan kiváltságokat ad nekik, amelyeket később a sarkalatos nemesi jogok közé számítottak: mentesítette birtokaikat a királyi adók fizetése és a beszállásolás alól (3.); előírta, hogy a fiú utód nélkül elhalt szerviensek birtokának negyedrészt leánya örökölje, a többi rész felől szabadon rendelkezhet. Birtokai csak akkor szálltak vissza a királyra, ha egyáltalán nem volt rokonsága (4.). (Ezt a rendelkezést Nagy Lajos 1351-es törvényeiben megváltoztatta.) A szerviensek mentesültek a megyéspáncok joghatósága alól (5.). A király országán kívüli hadjárataiban csak az uralkodó költségén tartoztak vele menni, viszont idegen támadás esetén hadra kellett kelniük (7.). A várjobbágyokat és a vendégeket a király megerősítette a Szent Istvántól származó szabadságában (19.). A szerviensek a jövőben részt vehettek a Szent István-napi törvénynapon, és még további kedvezményeket is adott nekik. E rendelkezések megvédték őket a függő állapotba való lecsúszástól, s hozzájárult az anyagilag nem különösebben erős, de fontos kiváltságokkal rendelkező *köznemesség* kialakulásához. (A 13. században e fogalom még nem létezett.)

Az egyház számára az Aranybulla kevés kedvezmény tartalmazott, hiszen az itt is megerősített *adómentessége* (3.) nem volt újdonság. Néhány rendelkezés viszont kifejezetten sérelmes volt az egyháza nézve: például tiltotta a tized pénzben történő szedését (20.), sőt az ellenzőket finoman meg is fenyegeti. Ezen túl a sókereskedelem és -tárolás jogát is jelentős részben elvette tőle, így az egyház komoly jövedelmektől esett el. (Ez a következő években alaposan elmérgesítette András és a magyar egyház viszonyát, amely aztán szentszéki beavatkozást is igénybe véve el tudta érni, hogy a király rendelkezéseit módosítani kényszerüljön.)

A dokumentum 31. cikkelyében a püspökök, illetve a világi elitet alkotó „jobbágyok” és nemesek, valamint utódaik számára biztosította a jogot, hogy amennyiben II. András vagy utódai a rendelkezéssel szembehelyezkednek, joguk van ellenállni és ellentmondani a mindenkor uralkodónak anélkül, hogy ezzel hűtlenséget követnének el. Az ún. „ellenállási záradék” kapcsán is többféle értelmezés él: nem egyértelmű, hogy pontosan kikre vonatkozik a szöveg *„jobbágyuraknak és országunkbeli nemeseknek”* megnevezése (valószínűleg a világi elitnek csak egészen szűk körére), illetve az sem, hogy az összeesküvők által kikényszerített uralkodói „meghunyászkodásról”, vagy pedig egy, a korban gyakran használt, de valójában komolyan soha nem vett, garanciára vonatkozó szófordulatról van szó. A későbbi események fényében mindkét értelmezés igazolható lehet.

Az Aranybulla utóélete

Az oklevél kiadása idején hatalomban lévő világi előkelők nagy részét II. András – talán egy újabb palotaforradalom révén – még 1222 folyamán menesztette hivatalából, s az is tudható, hogy a következő években a törvény nagy részét nem tartotta be. (Jellemző, hogy a „hibás” gazdaságpolitika fő felelősenek tartott Ampod fia Dénes rövid időn belül újra tárnokmester volt, sőt 1231–34 között nádori méltóságba is emelkedett. Mindez nem azt sejteti, hogy a király korábbi politikájának valódi revízióját határozta el, sokkal inkább átmeneti engedményeket tett ellenzékének.)

Ez újabb ellentétekhez vezetett az egyházzal, illetve a Béla herceg körül csoportosuló főúri ellenzék és a király között, s az ország-nagyok hatalmi harcaiba a maga eszközeivel IX. Gergely pápa is beavatkozott. Emiatt II. András 1231-ben az Aranybulla megújítására kényszerült; ebbe 12 cikkely – köztük az ellenállási záradék – nem került át, néhány, főleg az egyház érdekeit szolgáló rendelkezés pedig belekerült. Sőt, 1232-ben András az ún. *beregi egyezmény* megkötésébe is beleegyezett, s ebben vállalnia kellett az egyház kártalanítását a „jogtalanul” elvett jövedelmek után. Más kérdés, hogy ezt végül nem tette meg, és érdem-

ben politikáján sem változtatott, így legalább is kétséges, hogy mennyiben lehet valóban a királyi hatalom meggyengüléséről, illetve egyfajta „alkotmányos hatalommegosztásról” beszélni. Az bizonyos, hogy a törvénynapot a jövőben rendszeresen megtartották, ám a 13. század végére egyre inkább országos kérdések megvitatására alkalmas általános gyűléssé alakult át, és egy idő után nem kötődött már Szent István ünnepéhez és a fehérvári helyszínhez sem.

Maga az 1222-es Aranybulla azonban alighanem feledésbe is merült volna, ha Nagy Lajos 1351-es törvényeinek megalkotása során nem kellett volna – bizonyos pontjainak módosításával – megújítania. A dokumentumot ugyanis innentől kezdték a *sarkalatos nemesi jogok* alapjának tekinteni. *Werbőczy István Hármaskönyvében* (1514) is már így említi meg, az ellenállási jogot ekkor már az *egész* nemesség jogának tulajdonítva, s így hivatkozhatott rá utóbb *Bocskai István*, *Bethlen Gábor*, a *Wesselényi-összeesküvés* résztvevői, de még *II. Rákóczi Ferenc* 1703-as kiáltványa is, amikor az önkényeskedő Habsburgok ellen felléptek. S hogy ez ekkorra már élő hagyomány volt, azt mutatja, hogy az 1687-es országgyűlésen a Habsburgok kérésére a magyar rendeknek ünnepélyesen le kellett mondaniuk – a középkorban egyébként soha nem alkalmazott – ellenállási jogokról.

Az Aranybulla – bár eredetileg valószínűleg egy aktuálpolitikai hatalmi harc átmeneti le szerelésének eszköze volt – tehát évszázadok múltán sokkal nagyobb, szimbolikus jelentőséget kapott, egyes rendelkezéseinek és fogalomrendszerének átértelmezésével (olykor félrefordításával) olyan nemesi jogok fundamentumává kezdett válni, amelyek megadása egyáltalán nem szerepelt II. András szándékai között, és a gyakorlatban soha nem is alkalmazott. Az viszont tény, hogy ez az első olyan történeti forrásunk, amely a királyi hatalom egyfajta korlátozásáról tanúskodik, így alkalmas arra, hogy a szélesebb alapokra helyezett hatalomgyakorlás első lépését lássuk benne. ■

II. András kihirdeti az Aranybullát (Jantyk Máttyás freskója az Országház főrendiházi termében)

Aeneas Hajós Club – Hat gimnazista históriája

Hajnóczi J. Gyula önéletírása 2. rész

Capitulum secundum – A francia szellem sejtelméi

■ A frankok hódításának a IX. században szintén befolyást tulajdonítanak Baja város egykori telepére. Az avarok elleni harcok védelmére Nagy Károly császár 801 és 803 között egy végvárat alapított volna itt, „Francovilla” néven... Sőt, Árpád-házi királyok korából fennmaradt okmányok (Anonym: *Belae. Notar. Cap. 32*) is 1250-ik évtől „Francovilla alias Baját” emlegetik, mint a „Provinciae Ungarie” néven ismert barátok kolostorhelyét (Rapcsányi 13. p.)

A bajai cisztercita tanárok *Conventus Francovillensis* néven alapítottak emericanás gyülekezetet. Ők is bizonyára jól tudták, hogy pia fraus a történeti feltételezés, ámde rendjük bajai székhelyéhez illőnek tartották mondai nevének felelevenítését. Francovilla sohanem-volt rangra emelkedett Clémenceaux [helyesen: *Clemenceau*, a szerző a trianoni békekötésben fontos szerepet játszó francia miniszterelnökre utal – a szerk.] jóvoltából. A település eredetileg az északról érkező fausztatások elosztó helye, az Alföldről jövő gabonaszállítmányok tároló raktára, átkelőhelye és a különböző iparoságak műhelyeinek eleven piaca volt, belterjes közigazgatási rendszerrel, amely Trianon beköszöntével megyeszékhellyé lett.

Az első világháborút megnyerő bölcs nagy antant hatalmak a vesztes Német Birodalom megbénítására, a Török Szultánság kiebrudalására és az Osztrák–Magyar Monarchia szétdarabolására törekedtek, kihirdetvén a koloniális jellegű USA elnökének az elvét, miszerint a népek önrendelkezési jogát biztosítani kell. Azután az a furcsa dolog következett be, hogy Wilson otthagyta Versailles-t, és nem ratifikálta az 50 évre előirányzott, úgynevezett „békeszerződést”, minden bizonnyal azért, mert olyan ifritet [az arab mitológiában a szellemek egyik fajtája – a szerk.] szabadított ki a palackból, amilyent akart, de nem úgy, ahogyan Clémenceaux értelmezte. Így a Démoszthenészről könyvet író francia tigris, magának nem, de ellenfeleinek méregpoharat töltött ki – különösen nekünk. [Clemenceau beceneve volt a Tigris, 1926-ban könyvet írt a nagy görög politikusról és szónokról – a szerk.] Mert a 400 éves török meg osztrák gyarmati sorsunk után ugyan önállóak lettünk végre, de úgy, hogy hárommillió emberünket a minden égtáj irányába megmetélt országból kirekesztette a sors, és ezek az esendővé lett „gyázmagyarok” idegenné tett földön „rendelkezettek” önmagukról – új gazdák

kebelén.

Az etnikailag lakott területeket figyelembe nem vevő új határgyűrű az ezer évre visszatekintő vármegyerendszerünket felkoncolta, teljes megyéket hagyott egyben, teljese-

ket választott le, és sokat a peremén átmetélt, kettéosztott. Ilyen utóbbi volt délen, a szinte legegészségesebb termőföldű Bács-Bodrog megye is, de úgy, hogy területének mindössze 18%-a maradt hazánkban. Hogy mennyire „szivacsos” lett ez az ország, a törzslakosság évszázados kipurisztítása, az idegenek beszívargása és betelepítettése révén, azt mi sem bizonyítja jobban, hogy a Csonka-Bácskában 48% magyar maradt, 52%-a szláv meg német lett, az elszakított nagy területen meg százezernyi honpolgárunk került iga alá. Ez történt az új határok mentén körbe-körbe, Székelyföld pedig teljesen elszigetelődött. Az északnyugati sarkokban [ti. a Bácska északnyugati sarkában – a szerk.] fekvő Baja azért lett megyeszékhellyé, mert a régi is, Zombor is „elesett”. Ha igaz a fáma, 1788-ban már egyszer lehetőség nyílt arra, hogy megyeszékhely legyen Baja Zombor helyett, mivel élénk kereskedelmi-iparos város volt – de akkor ez nem történt meg. Életét most ez a rang megváltoztatta, mert amellet, hogy gazdasági-kereskedelmi jellegéből sokat megőrzött, a régies kisváros nagyvonalúbb igazgatási-irányítási szerephez jutott önmaga felé is, szűkös környezete irányába is.

Így a lakosság vezető rétegének összetétele és a város kultúrája is megváltozott. A Bácskából sokan felköltöztek, közöttük hivatalnokok csapata. A végvárrá lett település azonban megerősítést kívánt, ezért helyeztek ide sok embert fölülről is. Mindez a gimnáziumi osztályokat, s közelebből a mi szűkebb kis csoportunkat is érintette, mivel a hat nebuló szülei közül három régóta a városhoz tartozott, három édesapja pedig az elszakadt délről meg Békésből került ide. A bajaiak ipar-kereskedő réteg tagjai, a jövevények adminisztrátorok voltak, kettejük a megyeházán

Az egykori Róna-féle szanatórium, a szecsessió ritka bajai példája

(Forrás: fortepan.hu)

tevékenykedett. Etnikai létünk meg családi nevünk is átváltozott. [Hajnócziék nevüket Ritterből magyarosították, de osztálytársai közül többen is ebben az időben változtattak nevet – a szerk.]

Neves pedagógusaink, a cisztercita szerzetes-tanárok szelleme is módosult. Büszkék voltak eredetükre, Árpád-házi királyaink gall alapvetésére, de alig titkolhatták azt, hogy a franciák most valamiféle lapsust vétettek. Ámde Francovillát idézték, a nyelvzakos tanáraik Franciaországba mentek tanfolyamokra, a tanulóik a *Comité Chatolique des Amitiés Francaise a l'Étranger*, a külföldiek francia barátságát ápoló katolikus egyesületének nemzetközi versenyein vettek részt, és kaptak a párizsi bizottságtól könyvjutalmakat. Emellett a hajdani szigorú szerzetesek megszelídült modern utódai mindahányunkba belénk oltották a franciás szellemesség és könnyedség csíráit. Ugyanakkor azon buzgólkodtak, hogy a végveszélyek veszedelmeit és megváltozott sorsunk keserveit elhárítsák és elfelejtessék fejünk fölül, ők, akik szép nyelvünk művelésére serkentettek, ők, akiknek volt magyar nevük is, mert zircieknek hívták őket a főapátság helységneve alapján.

Ami azután a történetiségre és a művészeti érzékenységre nevelt diákság számára döntő kezdeményezés volt, az ti. hogy iskolánkat III. Béla nevére keresztelték a trianoni évek kezdetén. *Id. Éber Sándor*, Székely Bertalan tanítványú festőművész – rajztanárnok édesapja – az újjáépített gimnázium tornatermében lévő színpad nyílása fölött freskót pingált. A széles képmező azt ábrázolta, hogy a művelt, tekintélyes, európai hírű, Árpád-kori uralkodónk miként fogadja a gall szerzeteseket. Élete úgy indult, hogy a bizánci császár fogadott fiaként majdnem a Kelet-római Birodalom

császára lett, de hazatérésre kényszerülve Nyugatnak fordult Cîteaux [*helyesen: Citeaux, a cisztercita szerzetesrend alapító monostora – a szerk.*] felé, és behívta a Benedek-rendiek társát, a cisztercitákat, hogy népünket a gazdasági és a kulturális előrehaladásra terelje. Bűvöletesen szép kompozíciónak tartottuk a neves piktor művét: középpütt főurak társaságában álló királyunk előtt a rendfőnök térdel, átvéve az adományozó okiratot. Egy másik papi méltóság, fiataljai kíséretében az épülő templom tervrajzát mutatja be, és az egyik oszlop már kifaragott kehelyfejezetét. A háttérben az épülő eklézsia részlete látható, oldalvást pedig a szorgos szerzetesek irtják az erdőt, szántják a földet, oktatnak nebulót, hogy eloszlassák ködös elképzeléseit. És tanáraink sokszor olyanokat is idéztek, hogy a magyar ember élete a középkorban virágzott a legszépésesebben.

III. Béla volt az egyetlen, akinek a székesfehérvári püspöki palota melletti királysír-temetőből hitelesen megállapíthatták a nagy termetű méltóság tetemét, s cisztercita papok részvételével temették el csontvázát a budavári Mátyás-főtemplomban. Mindennek az lett a következménye, hogy a közelmúlt eseményeinek elidegenítő keservét olyannyira oldotta a középkori történelmünk felidézett és elevenen tartott, közös szép emlékének az élménye, hogy ifjonti lélekkel – mi szerettük a franciákat.

Hogy ez így volt, azt a következők igazolják: a diákzsargonunkban pl. szerepelt a francia, belevegyülve a latin szavakba. Az Icarus repülőszámnyait rögzítő viasz megolvadt a napközben, és az aggóató atya, Daedalus keserves kérdése a hulló fia után: *Icare, Icare, ubi es?* a mi interpretálásunk szerint így hangzott: *Icare, Icare ou vas tu?* – idézem ezt az egyet a sok keverék szólás közül. Még a szüleinket is érdekelte ez a nemzet, különösen édesapámat, aki jól tudta e *linguistique-et [nyelvészetet – a szerk.]*. Az egyik hiányzások okát, az ellenőrzőkönyvecskémbe diarhásnak jegyezte, s a hasmenés ilyen szavát az osztályfőnököm – aki nem francia szakos volt – gyanakodva furcsállotta.

Apám sokszor énekelgetett, s az egyik német nyelvű dalában két Russziából menekülő katona egvikének halálán kesergett, aki így agonizált: *„Dann reitet mein Kaiser wohl über mein Grab. viel Schwerter klirren und blitzen...”,* ami a Versailles dallamát idézte. A történelmi érdeklődés tehát a napóleoni idők felé fordult, és ebből valami olyat következtetett, hogy a jelenlegi keserves politikát úgy lehetne megjavítani, ha a franciák meg a németek kibékülénének. Hosszú alexandrinás sorú költeményt szerzett, amelynek kezdő mondata imígyen maradt meg bennem: *„Patience, patience,*

Madame la France”, türelem, türelem, Francia Dáma... Ennél sokkal gyakorlatiasabb dolog született *Buzás Bandival*, akit édesapja az érettségi utáni őszön Párizsba küldött, ahol a Quartier Latinben vegyészernőknek tanult, s megismerkedvén *Arlette*-tel, a történész-hallgatóval, szerelembe esett vele, feleségül is vette, s francia állampolgárrá lett.

Ez a konkrétabság valójában itthon is felmerült, mert két osztálytársunkat cisztercita pappá szentelték. A francia szellem ideálisnak áradt belénk, s így nem mi tehattunk tehát arról, hogy ez a nagy, külföldi hatalmaság nem köpte ki azt a nadragulyát, amivel megétette őt a „kisantant” számos, élelmes diplomatája is.

Capitulum tertium – A város építészet öröksége

*Baja város szép helyen van,
Mert a templom közepén van,
Köröskörül arany csipke
Rászállott a bús gerlice*

Baja se nem Alföld, se nem Dunántúl, hanem a Sárköz oldalához simuló bal parti, folyó völgyi város. Bácska megyehatára átcsapa a jobb partra, és a széles árterület szélén rövid szakaszon Tolna megyével határos, délebbre azonban Baranya megye terjeszkedik át a bal partra, rá a Mohácsi-szigetre, míg Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye pereme Baja északi kis külvárosáig csúszott le.

Sárköznek ez a sűrű erdős világa történelmi helyzetet őrzött meg mindmáig. Az áradásokkal elöntött vadont nyugatról a római limes elkerülte, azután mégis eldugott falvak sora települt belé. A jobb oldalon Alsónyék, Pörboly, majd Bata, a bal oldalon a Duna elkorcsosult mellékerei mentén Sükösd, Érsekcsanád, Baja meg Szeremle húzódtak. A történelmi pusztításokat ezek a rejtett helyek bizonyos mértékig átvészelték, mindegyik magyarul a hely volt, de szegény és esendő maradt. Szemben a szomszédos sávokból a magyarok kipusztultak, hogy azután az új idegen telepések, a németek, a szlávok a jó földeken verjenek otthont.

Baja beletartozott tehát a sorba, hogyha a

A barokk templomépítézet bajai példája, a Barátok temploma

kiemelkedő löszterasz szélén nyílabb háttérrel is rendelkezett. A Dunára közvetlenül csak rábámult addig, míg a vasúti hidat fel nem verték, hiszen korábban átkelőhely volt, de az lecsúszva működött Bata meg Szeremle felé, északra tolódva pedig talán Bogyzsló körzetébe.

Baja település szerkezete megőrzött valamit a távoli múltból, arculata azonban csak kettőszáz esztendeje kezdett kiformalódni. Török kori történelmének nyomait régészetileg lehetne feltárni, amire azonban nincs lehetőség, mivel ezek a városnak éppen a legszébb körzetében szunyadnak, a terepterasz szélére kifutó, nyugatra kinyíló főterének a zónájában. Itt feküdt ui. a kettős palánk-fal kerítésű, négyszögű, szépen rendezett erős török vár, nagy kikötővel. Mert az is elfogadható adat, hogy a plató alá kanyarodó folyamág, a későbbi Sugovica kissé délebbre húzódo medrének partján hajó kikötő volt, amit évszázadokig még használtak, hogy azután végleg megszűnjék.

A Belváros ágas-bogas utcahálózata azt érzékelteti, hogy az „nőtt” jellegű városrész. Körülépítése viszont „telepített” rendszerű, nagyjából-egészéből derékszögű közlekedési renddel. Az organikus városmagban egy sor háromszögletű terecske alakult ki, ferde utcatalálkozásokból, a főter mögötti széles sáv pedig nagyon sokáig beépítetlen maradt, keletre húzódo szakaszon. Az egész várost viszont egységbe fogta a házak jellege. A javarészt földszintes lakóépületek az utcák felé zárt sorúak voltak, de viszonylag nagy telkük növénydús ligeteket is befogadott a gazdasági jellegű udvarok mellett, így a márdártávlati összkép egy burjánzó kertváros jellegét mutatta.

Nagy András építészmemők ismertette így a városképi látványt Budapestről lelátogató barátjának, a főter mögötti templom tornyának kilátógalériájáról. *Körséta a városban* címen

irt esszét Rapcsányi alapművében, idehívott vendége azonban képzeletbeli szereplő volt, mert Nagy András szellemesen így tudott minden fontosat említeni, minden érdekes helyet megvizitálni. Ő maga volt a végérvényesen „idelátogató” hiszen az ÁDOB-os (Állástalan Diplomások Országos Bizottsága) a húszas [évek] időszakában Budapestről költözött ide, s vett el bajai lányt feleségül. Olyan értékes városi mérnök lett, mint azóta senki, mert nemcsak a közművek, útburkolatok, közvilágítások stb. irányítója volt, hanem számos középület, emlékmű tervezője, s így a mi diákéveinkben sok új színfoltot varázsolt körénk még akkor is, ha a gimnáziumunk újjáépítését nem ő tervezte.

Baja városképi és műemléki vizsgálatát 1951-ben készítette a *Múzeumok és Műemlékek Országos Központja*. Ekkor alakultak ki a műemlék, a műemlék jellegű és a városképi jelentőségű meghatározások. Fényképek is készültek a szakszerű leírások és a javítási tanácsok mellé. Furcsa módon azonban azt írták ebben a városrendezési előkészítőben, hogy Baján a két világháború között alig történt nagyobbvonalú építkezés, csak elvéve valami, és nem is foglalkoztak ezen időszak környezetváltozásával.

Architektúránk avatott élményezettetője azután *Major Máté* lett. Könyvében elmesélte *Böröcz* cisztercita tanárának buzdítását, hogy ne gépész-, hanem építészmérnök legyen. [Dr. Böröcz Marcell 1913-1921 között volt a bajai cisztercita gimnázium tanára – a szerk.] Aki az utcák, a terek, a házak részletesebb ismertetésére kíváncsi, meg az eredeti hangulatok érzeteire vágyik, őt olvassa. Persze ő a múltat idézte és szerette, a későbbiekről is hallgatott, de hogy a második világháború után sok szituációt elvetéltek, az igencsak elkeserítette őt.

A mi diákéveinkben a tanáraink sok templom, középület, lakóház, üzem stb. látogatására vittek el bennünket, s művészettörténeti értékelést is nyújtottak sok mindenről. E miatt illő most néhány észrevételt tennünk. Már csak azért is, mivel gyökerében talán olyan érzékeltünk, ami a későbbiekben következett be, az ti., hogy néhány stílus megítélése megváltozott. Persze ily módon ez a beszámoló időrendileg kissé kevert, átfedett jellegű lesz.

A *barokk* korszakot – mint ahogyan az sok helyütt történt – az egyházi objektumok jellemezték főleg. A templomok hosszabb életűek, mint a világi házak, amelyek eredetijéből sok elpusztult, illetve átépítették a későbbiekben. Nálunk is így volt ez: a Belvárosban két viszonylag nagy méretű, oldalkápolnákkal bővített, három boltozati szakaszos, II. Gesú típusú templom épült – mint ahogyan tanáraink magyarázták a látogatásunkkor. A ferencesek

temploma emelkedett először az égnek a 18. század elején – a barátok udvaros zárdája meg legalább öt hektáros kertje mellett –, testes tornyával, meg főhomlokzatával nyugatra tekintve. Belső terét különlegessé tette, hogy a középső boltozati mező mélyebb volt, mint az előtte meg az utána lévő, feltehetően azért, mert Szent Ferenc és Szent Antal oltára ebben helyezkedett el. Hívóserege vallásra nem, de nemzetiségre nézvést vegyes volt: a római katolikus bunyevácok az Alsóvárosból csak ebbe jártak, de a többi bajai közül is sokan ezt az ekléziát tekintették szebbnek. A másik templom a század közepe után létesült, a plébánia, vagy ahogyan mondták: a papok székesegyháza, ami a Tóth Kálmán tér vége mellé fordult, s így különös módon keletre nézett. Persze ebben a mi „szerzeteseink”, a ciszterciták celebrálták a gimnazisták tanítás előtti, reggeli meg a vasárnapi miséit. A katolikus Rókus temetőben épült kápolna kései barokk – *Louis seize* – jelleget is viselt. A nagyobb kertbe és egy kisebb lakóház-udvarba zárt görögkeleti szerb templomok a mi időnkben elhagyatottak voltak már. A protestáns templomok a ferences kert keleti végén néztek kívülről egymással szembe, a református délről, az evangélikus északról, szerény méreteekkel és formákkal.

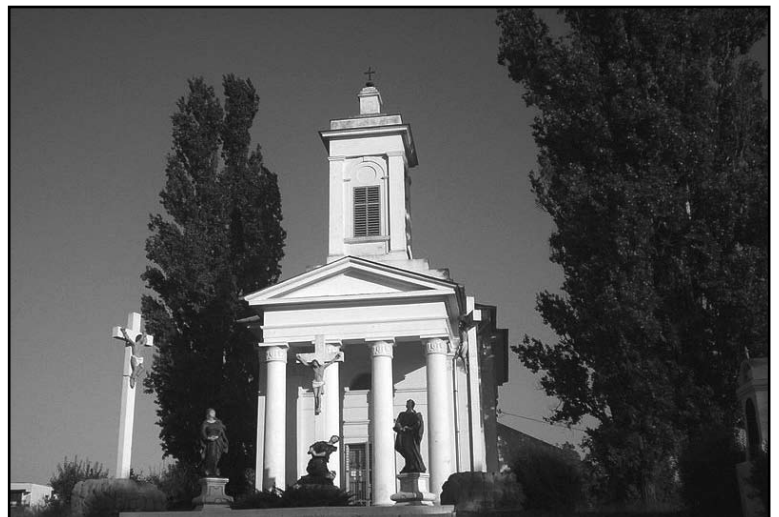
A barokk időszak polgári épületeiből csupán gabonaraktárak maradtak meg, beszállóvendéglők, kocsmák és lakóházak néhány részlete, a Grassalkovich-kastély pedig teljesen eltűnt. A főtér mélyén uralkodott 1767-től kezdve, s tekintett a nyitott téren át a Duna felé. A főtér északi oldalán a kastélyhoz tartozó gazdatiszti porta helyezkedett el, ami *Tóth Kálmán* édesapjának szerény hajléka volt. A tér közepére ekkor helyezték el a Szentháromság szobrát, a század első felében pusztító pestis emlékére.

A *klasszicizmust* 1840-ben a tűzvész katasztrófája tépázta meg, késleltette is e stílust. A 19. században sorsdöntő események sorakoztak egymás után hazánkban: az elején a függetlenségigötörésvések, a derekán a megtépázás, a bosszú és a kivándorlás, majd végül is a kiegyezést követően valóban

nagyvonalú fejlődés. Bátran állíthatjuk, hogy e században születtek városunk leghíresebbjei: *Mészáros Lázár*, *Türr István*, *Tóth Kálmán*, s tevékenykedett nálunk olyan országos híru nyelvész, mint *Szarvas Gábor*. Ugyanakkor az is jellemző volt, hogy *Jelky András*hoz hasonlóan a nevesek a karrierjüket szülővárosukon kívül futották be, s egyedül a nagynevű költőknek volt itthon is jelentős szerepe. Az önképzőkörben több dolgozat is elmélkedett effélékről.

A klasszicizmus építészetének országszerte volt egy érdekes jelensége. A század első felében a császári udvar nem hívott össze országgyűlést belül, így a megyékben önállóan jöttek össze a nemesek és polgárok a tárgyalásokra egy ekkor épített, klasszicista stílusú székházban. Természetesen Baján ez időben efféle épületre nem volt szükség, majd később születik meg efféle. E korszakból – amely az ókori görög formavilág felelevenítése miatt *hellén reneszánsznak* nevezhető – a következők maradtak meg: földszintes lakóházak, főleg a Szent Antal utcában és a főposta utcájában, sokszor aediculás ablakkeretekkel, lizénákkal, féloszlopokkal tagolva, és az oszlopfőkben magyaros címeres díszítésekkel. A későbbi főposta közelében más is, a háromszögletű terecskére nézve maradt meg Baja egyetlen nemesi kúriája, tympanonos, kerekbástyás főhomlokzattal, az emeletes házak közül pedig a legszebb a Szentháromság főterének északkeleti oldalát határolta, de volt egy másik jelentős is, ilyenfajta, az északra kivezető budapestinek emlegetett út elején is.

Országos híru építésszek nem tevékenykedtek nálunk, egyedül a gesztenyefás allée, a Rókus utca déli végén lévő – katolikus és protestáns elhunytak számára igénybe vett – temető dombjának elején emelkedő Kálvária kápolnájáról tételezték föl, hogy *Hild József* tervezte. És a kései klasszicizmus időszakában alakult ki a katolikus plébánia épülete és az

A klasszicizmus Baján: az állítólag Hild József által tervezett Kálvária-kápolna

izraelita templom, a zsinagóga a Belvároson kissé túl, az északabbra fekvő, rácsos kert közepében. Az igazság az, hogy nekünk, gimnazistáknak vázlatos áttekintésünk volt városunk építészetéről, de a periódusokat egészen szakszerűen megkülönböztetni nem tudtuk. Amit értettünk, az a stílusok egymáshoz hasonlító tektonikus rendje volt, amely a klasszicizmussal némileg párhuzamosan elinduló *romantikus*, majd az ezt követő *eklektikus* – vagy *historizáló* – épületeket egyaránt jellemezte. Ez a két utóbbi stíluskorszak öltöztette föl valójában a Belvárost, a Szentháromság és a Tóth Kálmán tér körzetét, a kettőt összekötő, és az ezekbe torkolló nagyobb utcák arculatát, de szórva nyosan kifelé is. Az eredmény igényes, de mégis szerény kisváros lett, amit azonban különlegessé tett a főtere, amilyennel más város nem dicsekedhetett. Nem is másért, hanem főleg alaprajzáért lett szép, a plató alatti folyócska meg a platános szigetre néző nyíltságával. Persze – a többek szerint mediterrán jellegű piazza jellegén túl – a barokk kastély helyén született városháza is fontosnak bizonyult. Ez Mansard tetőzetű neorenaissance középület formáját öltötte. Az történt ui., hogy a múlt század utolsó harmadában, a határozottan elpolgáriasodott városainkban a közigazgatási központok ebben a formanyelvben láttak napvilágot. És a vármegyeházák összefüggéseivel ellentétben, ez a középületünk rokonságban volt a hasonló többiekkel. Még érdekesebbé tette mindezt *Gottfried Semper* nagy hírű német forradalmi építész véleménye, miszerint azért tervezett állandóan neorenaissance modorban, mivel a hajdani itáliaiak nemzetisége manapság már semlegessé lett. S mint ilyen egyetemessé lett elem, a világpolgári mentalitás kifejezőjévé vált. Ezek a megállapítások kétségtelenül meglehetősen új keletűek, s így annak idején mi csak valamiféle más-ságát, de méltóságát érzékeltük e *palazzo communálénak*.

És hasonló történt a szecesszió stílusának alkotásaival, mivel azt láttuk, hogy ezek az újszerű épületek elvesztették a korábbiak homlokzatainak tagoltsági rendszerét, s ahelyett mozgalmas vonalvezetés, lendületes formák, színes és fénylő felületi matériák díszítik megjelenésüket. Viszonylag kevés valósult meg nálunk, de mutatós: az Erzsébet utca elején üvegmenyeház közepertű kelmeáruháza látogattak meg sokan [ez a *Bácskai Kultúrpalota mai épülete – a szerk.*], a ferencesek kertje mögött egy magánszanatórium fogadta az operációra kényszerült, jól fizető betegeket [az *egykori Róna-féle magánszanatóriumról, a*

későbbi gyermekórházról van szó, ma magánlakások és irodák vannak benne – a szerk.] S a plébániával ferdén átellenben külső erkélyes emeletes lakóház képviselte az új formavilágot, s a központi kórház főhomlokzata is ilyesmi jellegű volt. Jellemző volt ekkor a lenti Bácskára, hogy a szecesszió sokkal látványosabb és több épületet emelt ekkor, mint nálunk, s ezek nemzetieskedő jellegűek voltak.

A két legfontosabb korai szobrászati illő emlétenünk e fejezet végén. Az egyik a főter Szentháromság-szoborcsoportja, amelynek nyolcszögletes törzsét négy evangélista apostol fogta közre, fölül pedig Szűz Mária, az Atya-Fiú-Szentlélek jelzetei emelkedtek és fordultak a hajdani kastély – a mostani városháza – felé. Nekünk persze főleg az tetszett, hogy az esküvői vendégsereget vivő fiúkerek körbekocsikázták e szentséges helyet.

A másik szobor Tóth Kálmáné, amely Türr István szülőháza [pontosabban az *egykori szülőház helyén álló újabb épület – a szerk.*] – a későbbiekben a Szegedi Bank épülete – előtt emelkedett, *Bezeredy Gyula* alkotásaként. Később szólunk e szép, vasrácskerítéssel körülvett kerti környezetről, amikor 1931-ben a költő születésének 100 éves évfordulóját ünnepelték a gimnazisták is.

Folytatjuk ■

Egy másik barokk műemlék, a Belvárosi templom

Kérjük, támogassa Ön is a lapunkat kiadó **Bajai Honpolgár Alapítványt** személyi jövedelemadójának

1%-ával!

Alapítványunk adószáma:

19047403-1-03

Támogatását előre is köszönjük!

Online előfizetési lehetőség!

Tisztelt Olvasónk!

Szívesen olvasná vidéken lapunkat, de sokallja a postaköltséget? Külföldön sem szakadna el a Bajai Honpolgártól? Van megoldás!

A 2019-es naptári évtől lehetőséget biztosítunk lapunk online előfizetésére is. A szolgáltatást igénybe vevők webböngészőjük segítségével a világ bármely pontjáról már a megjelenés napján hozzáférhetnek aktuális számunk teljes tartalmához. Ehhez csupán annyi kell, hogy a kedvezményes **5 000 Ft-os** előfizetési díjat befizessék a Bajai Honpolgár Alapítvány számlaszámára (az Alapítvány számlaszáma: **OTP**

BANK NyRt. Bajai Fiókja 11732033 20030119), majd a befizetést igazoló csekkszelvény vagy a banki utalást igazoló kivonat másolatát e-mailen juttassák el az **elofizetes@bajaihonpolgar.hu** címre.

A befizetési díj jóváírását követően e-mail címükre elküldjük jelszavukat (ezt később tetszőlegesen megváltoztathatják), és e-mail címük, valamint a jelszó megadását követően honlapunkon (**www.bajaihonpolgar.hu**) keresztül már hozzá is férhetnek minden lapszámhoz.

Honlapunkon jelenleg kísérleti mintaszámot tekinthetnek meg, amelyen tesztelhetik szolgáltatásunkat. Amennyiben hibákat tapasztalnak, kérjük, jelezzék azokat a fent megadott e-mail címen. Kérdéseiket, javaslataikat egyaránt szívesen fogadjuk.

A Bajai Honpolgár szerkesztősége

Pedagógiáról, tanításmódszertanról vezérkönyvek alapján

Sztanáné Babits Edit

Bevezetés

■ Egy-egy hivatás gyakorlásához a tudományok különböző területeiről gazdag ismeretanyagot kell elsajátítani, és a területek között nem tudunk fontossági sorrendet tenni. A tanítósághoz szükséges, nélkülözhetetlen tudományterületek között ott van a módszertan, a *kinek – mikor – mit – hogyan?* nagy kérdései. Ezek a kérdések hosszú múltira tekintenek vissza, a válaszokat érdemes megfontolni.

1. A pedagógia európai fejlődése, legfontosabb események

A magyar pedagógia fejlődésének történetét vizsgálva egyértelműnek tűnik, hogy német gyökerekkel bír.

Nevelői tevékenység ősidőktől létezik. Már az ókorban is voltak törekvések az ismeretek elméleti szintű feldolgozására (*Platón, Arisztotelész, Quintilianus*), a középkor pedagógiai irodalma pedig kifejezetten gazdag. Amikor azonban megindult a hagyományos rendi társadalom modern polgári társadalommá történő átalakulása, új szemléletű nevelés-felfogás született, kialakult egy új polgári családeshímeny, melynek alapját a felvilágosodás gondolatai jelentették. „*A gyermekkor többé már nem a munka világába való korai és fokozatos betagoiódás időszaka, hanem azt egyre inkább olyan sajátos életkorok tekintik, amelyek jellegzetes fejlődési szakaszai és azokkal összefüggő feladatai vannak, és ezek optimális feltételeit a szülőknek kell megteremteniük.*” (Németh András (2002, 27.): *A magyar neveléstudomány fejlődése*. Gondolat Kiadó, Budapest. http://real.mtak.hu/36276/1/2011_0001_542_06_A_magyar_neveléstudomány_fejlodestortenete%20%281%29.pdf letöltés ideje 2022. 02. 15.)

Ahogy az ifjak társadalomban elfoglalt helyét már nemcsak a születés, a családi háttér határozta meg, a születési előjogok helyére a műveltség, képzettség lépett. A műveltség, iskolázottság igényével természetesen a gyermekek nevelését, oktatását végző felkészült tanítókra is nőtt az igény. Mivel az az egész társadalom számára fontos volt, a feladatot állami kötelezettségnek, majd az iskoláztatást mindenki számára kötelező jellegűnek kezdték tekinteni.

Ennek a gondolkodásnak a kialakulása, uralkodóvá válása évszázadokat vett igénybe, a 18. század utolsó évtizedétől meghatározta a népoktatás alakulását.

A 17. századi nagy pedagógus, *Comenius* pedagógiája még vallásos alapokon nyugszik;

kiinduló pontja, hogy az eredendő bűn miatt rosszra hajlik az ember, ezért a nevelés lényege, hogy jobbá tegye a gyermeket. A 18. századi pedagógiai gondolkodásban a nagy fordulat oka az optimista szemlélet, a gyermek nem bűnös eredendően, és a nevelésnek arra kell törekedni, hogy ne is váljon azzá, a benne lévő jó tulajdonságokat kell kibontakoztatni (ld. *Locke, Rousseau, Basedow*).

Basedow munkatársai és követői, a filantropisták intézeteiben zajló nevelés jelentős hatást gyakorolt a korabeli pedagógia és iskolaügy fejlődésére. Az 1770-es évektől folyamatos volt a német államok irányából érkező hatás (*Leibniz, Kant, Trapp, Zeidlitz*), mely meghatározta az osztrák és magyar oktatási modernizációt.

2. A pedagógia tudományának kezdetei hazánkban

Mária Terézia rendeletéig hazánkban az iskolaügy egyházi feladat, minden felekezetenek saját iskolahálózata volt, ahol az alsó évfolyamokon lelkészek, plébánosok tanítottak. A magasabb szintű, jelentősebb iskolákban külföldi egyetemeken tanult tanárok oktatnak, közülük többen tudós tanárok voltak, akik külföldről hozták magukkal az új szemléletet. Halle egyeteméről (az egyetemet 1694-ben alapították, majd 1817-ben összevonták a wittenbergi egyetemmel) a pietizmust vették át, legismertebb és legjelentősebb közülük *Bél Mátyás* volt. Közéjük tartozott *Szeniczai Bárány György* (1682-1757) és *Sartorius Szabó János* (1695-1756), akik 1740-ben lefordították *Rambach Gyermekek kézikönyvecskéje* című munkáját, ez volt az egyik első pedagógiai munka, melyet magyar nyelvre fordítottak.

Mária Terézia felvilágosult abszolutisztikus törekvései közé tartozott, hogy alattvalóit hasznos állampolgárokká akarta neveltetni, ennek érdekében tervezte az állami oktatási rendszer kialakítását, arra törekedett, hogy a tanügyigazgatást egyházi irányításból állami irányítás alá helyezze. Ez a folyamat a jezsuita rend 1773-as feloszlásával gyorsult fel. Törekvéseinek célja az volt, hogy a tanulókat jó kereszténnyé és engedelmes alattvalóvá neveljék.

Megindult a normaiskolák szervezése *Ignaz Felbiger* tervénél. (Normaiskola: olyan népiskola volt az 1770-es évektől a 19. század elejéig, amelyben a Felbiger által kidolgozott módszer szerint tanítottak. Többnyire 3 osztályos, nagyobb városi, ún. népiskolák működtek így, és ezek alkalmasak voltak arra is, hogy ott a tanítókat képezzék. A norma-iskolaegyüttes tagozatai a következők voltak: elsőrendű nép-

Korabeli tanterem rekonstrukciója az Eötvös József Főiskola múzeumában

iskola, tanítóképző-tagozat, rajziskola, énekiskola.)

Felbiger tervénél történt a különböző iskolatípusok tantervének, tankönyveinek, módszereinek a meghatározása is, valamint a tanítók képzésének szabályozása. A Birodalmon belül az első normaiskola Bécsben nyílt meg 1771-ben, majd Pozsonyban 1775-ben.

A magyar iskolaügy reformterveinek kidolgozása 1774-ben kezdődött *Ürményi József* vezetésével, majd az első országos dokumentum, a *Ratio Educationis* 1777-ben jelent meg. A dokumentum több más érdeme mellett kiemelendő, hogy törekedett az elemi népoktatás fejlesztésére. Az első magyar nyelvű neveléstani munkát 1776-ban *Molnár János* jezsuita szerzetes írta: *Petrovsky Sándor úrhoz Molnár Jánosnak tizenöt levelei, midőn őtet a jó nevelésről való írásra ösztönözi* címmel.

Mária Terézia törekvései ellenére Magyarországon a 19. század közepéig döntően továbbra is a hagyományos oktatási intézményhálózat maradt fenn. Az 1830-as évektől a nemesi reformellenzék Magyarországon sokat tett főleg az óvodáztatás területén (*Kossuth, Deák, Wesselényi, Brunsvik Teréz, Bezerédj Amália, Teleki Blanka*).

Mind a német, mind a hazai pedagógiában nagy szerepet játszott *Johann Friedrich Herbart* (1776-1841) munkássága, nézetei tanítványai közvetítésével a 19. század második felében Európa számos országában ismertté váltak, követőkre találtak. Pedagó-

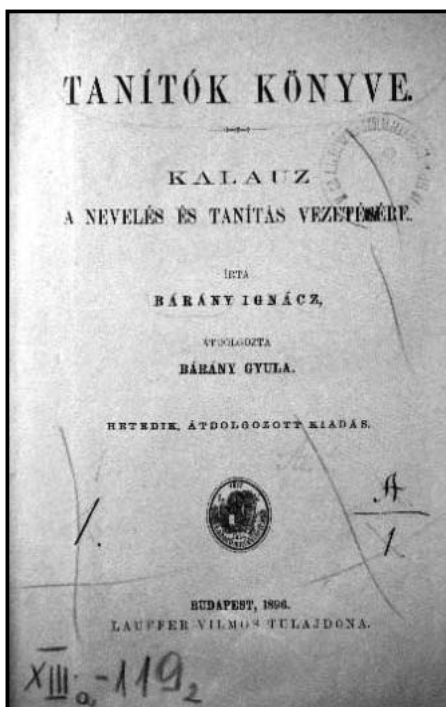
giai nézetei alapján alakult ki a 19. század nevelési ideálja, az erkölcsös, fegyelmezett állampolgár eszménye.

A 19. század közepén hazánkban három neveléstani munka is ismert volt (szerzői *Beély Fidél, Grynaeus Alajos és Peregriny Elek*), megjelentek a német és osztrák szerzők munkáinak fordításai, valamint a fordítások alapján készített tanítóképzős tankönyvek, pl. *Niemeyer* művei alapján *Bárány Ignác Tanítók könyve* és *Mayer István Népineveléstan* című munkája.

A század közepétől egyre nagyobb számban jelentek meg pedagógiai munkák és a szakmai folyóiratokban nevelési témájú cikkek.

3. Tanítóképzés és módszertan

Eötvös József az 1868. évi 38. tc-vel megteremtette a hatosztályos népiskolai hálózat kiépítésének lehetőségét; a hálózat kiépülése, megszilárdulása kb. a 20. század elejére megtörtént. Ennek a rendszernek szerves részei voltak a tanító- és tanítónőképzők. A középfokú tanítóképzők sorában első az Egerben 1828-ban megnyílt katolikus püspöki tanítóképző volt, az *Eötvös* által alapított állami intézmények sorában az elsők közé tartozik az 1870-ben létrehozott bajai képezde. „...ez a képzési forma mind szervezeti, mind tartalmi vonatkozásban megszilárdult, megteremtve a polgári igényeknek is megfelelő műveltségű mesterember, a néptanító(nő) képzésének időtálló formáját, amely a végzett növendékeket képessé tette a gyermekek szakszerű oktatására és nevelésére, továbbá a kisebb településeken a népinevelési feladatok elvégzésére.” (Németh, 2002,172.)

Bárány Ignác módszertan könyve 1896-os kiadása.

Fontos szerepet játszottak a tanítóképzők az új pedagógiai törekvések, pl. a gyermektanulmányozás elterjesztésében. A gyermekközpontú pedagógiai felfogás érdekében gyakorló tanítók és képezdei tanárok írtak könyveket, szerveztek tanfolyamokat, cikkekkel jelentkeztek folyóiratokban. Ezekre a tevékenységekre a magas szintű felkészültség, pedagógiai tájékozottság volt a jellemző (pl. 1873: Néptanítók Ismerettára, 1883: Pedagógiai Enciklopédia, 1901: Magyar Társadalomtudományi Társaság, Huszadik Század c. folyóirat, 1906: Magyar Gyermektanulmányi Társaság, 1907: A Gyermek c. folyóirat stb.).

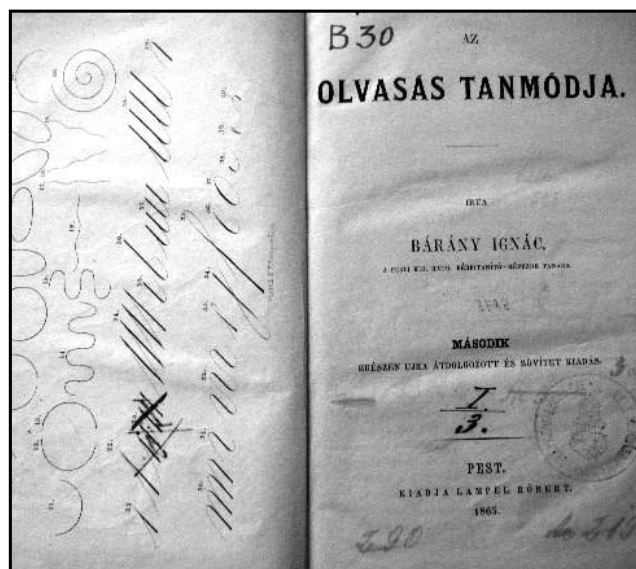
4. Néhány vezérkönyvről

A 18. század második felében, utolsó harmadában a pedagógiai szakirodalomban jellemzően először a fordítások jelentek meg, majd a fordításokba kiegészítéseket, megjegyzéseket szőttek a fordítók, s végül kialakult az önálló, hazai pedagógiai irodalom. Érdekes módon ez egy idő után két irányt is vett: az egyikben az elméleti, a másikban a gyakorlati szempontok érvényesültek döntően. A tanítósággal kapcsolatos írások ez utóbbihoz tartoztak.

Az *Eötvös József* Főiskola közelmúltban újrarendezett múzeumában vezérkönyvek és számos értékes módszertani kiadvány is megtekinthető. A vezérkönyvek olyan kiadványok, melyek a tanításhoz a vezérfonalat jelentik, az 1936-os *Pedagógiai Lexikon* meghatározása szerint: „Az egyes tantárgyak módszerével részletesen foglalkozó könyvek, amelyek a módszeres elméleti fejtegetések mellett részletesen kidolgozott tanítási tervezetek és vázlatok keretében mutatnak rá a tantervi anyagnak a gyakorlatban való feldolgozási módjára. Az 1925-ben kiadott *népisk. tantervvel kapcsolatban a vk. minisztérium Egységes Népiskolai Vezérkönyvek* kiadásáról intézkedett, amelyeket az O.K.T. bírálata alapján az egyetemi nyomda ad ki.” (Finácz Ernő, Kornis Gyula, Kemény Ferenc (1936): *Pedagógiai Lexikon II. kötet*,458.)

A számos vezérkönyv és tankönyv között értékes emlékünkből *Gönczy Pál* 1895-ös kiadású *Vezérkönyv Magyar Á-B-C és elemi olvasókönyv tanításához tanítók számára* c. munkája.

Gönczy Pál (1817-1892) hajdúszoboszlói kálvinista család gyermeke volt, életese-

*Bárány Ignác Az olvasás tanmódja (1865) c. könyve**

nyeit meglehetősen részletességgel ismerjük. A debreceni kollégiumban Arany János iskolatársa volt. Pályája alakulására nagy befolyással bírt *Zákány József* debreceni pedagógiai professzor.

Gönczy munkásságának megalapozásában jelentős szerepe volt pályája elején szerzett tanítói, nevelői tapasztalata, *Karap Sándor*-ral árva gyerekek számára alapított iskola működtetési feladatai, valamint az 1844-es svájci tanulmányútján látottak, különösen *Wehrli* és *Fellenberg* intézetének meglátogatása, a két neves pedagógussal történt találkozása.

1844 és 1888 közötti pályája során szervezett és irányított tan- és nevelőintézetet, dolgozott az Országos Tanügyi Bizottságban a népiskolai reformterveken, cikkeket írt különböző pedagógiai lapokba a nevelés és tanítás gyakorlati kérdéseiről. A népoktatási törvény vitájában *Eötvöst* támogatta, miniszteri tanácsosként, majd államtitkárként az oktatás országos ügyeinek irányítása, intézése mellett módszertani könyveket, vezérkönyveket írt igazi polihisztorként különböző tudományterületek anyagának tanításához (pl. latin, írás-olvasás, természetrajz, földrajz, selyemtenyésztés stb.).

A *Vezérkönyv a MAGYAR Á-B-C és elemi olvasókönyv tanításához tanítók számára* 1862-ben már második kiadásban jelent meg. A vezérkönyvben a betűtettő olvasástani helyett a hangoztató olvasás mellett foglalt állást, az írva olvasás tanítási módszerét mutatta be lépésről lépésre. Az előszóban a következőképpen fogalmazta meg a módszer lényegét: „Az írva-olvasási módszer szerint a gyermek a hangoztató módszer alapján a betűket írni, de egyszersmind olvasni is tanulja.” (*Gönczy*, 1895,3.)

A betű-hang kapcsolat megértetése, a rálációk, a tanítás körülményei és eszközei, az egyes betűk írása-olvasása algoritmusának részletes bemutatása, indoklás, a tanító részéről feltenni szükséges kérdések és utasítások leírása, képekkel történő szemléltetése lényegében a könyv tartalma. Stílusa szikár, pontos; lényegre törő, világos megfogalmazásai a tanítók munkájához nagy segítséget nyújtanak. Az utasítások között a tanulóknak szánt közlések és kérdések megfogalmazása, hangneme alapos gyermekismeretről és tudatos motivációs tevékenységről árulkodik, valamint követhető a tanulók értelmi fejlesztésére irányuló törekvés is. A gyerekek munkáltatása alaposan átgondolt, különböző érzékszerveikre ható, folyamatos tevékenykedtetés történik fali tábla, palatábla, betűkártyák, fali olvasótábla segítségével, és minden betű esetében csak a begyakorlást követően kerül sor a tollal történő írás bevezetésére. A kisbetűk elsajátíttatását az ábécé megtanítása követi. A nagybetűk írásának tanulását összekapcsolta a szerző a kisbetűk gyakoroltatásával. Ezt követően került csak sorra a nyomtatott betűk tanítására, az életkornak megfelelő szövegekkel történő ismerkedés során. A szavak jelentésének megbeszélése, a szövegekről történő beszélgetés folyamatos. Az olvasmányok kapcsán további feldolgozáshoz is adott tanácsokat a szerző, pl. a *Kert* című olvasmány kapcsán a következőket javasolta: „A kert című olvasmány tartalmánál ismertesse meg a tanító a legközönségesebb kerti növényeket: zöldegeket, gyümölcsfákat s néhány virágot. Mindenesetre meg is mutassa ezeket, értelmeztetés alkalmával, természetben. Ez nemcsak azért szükséges, hogy az olvasás által ismertett növények természetét megismerik, hanem ez által élesztgetni kell a növények iránti szeretetet, s ápolni és előkészíteni az azok tenyésztése iránti kedvet. E kedélyes kis verset könyv nélkül való előadásra kell megtanítani.” (Gönczy, 1895, 90.)

A könyv utolsó fejezete az ütem- vagy ütenyírásról szól, vagyis a betűk vezénylettel irányított íratásáról, a záró oldal összefoglaló ábrát tartalmaz, a betűk mellett az utasításokat jelentő betűkkel, számokkal.

Az iskolamúzeum értékes darabjai a később megjelent vezérkönyvek is. Quint József és Drozdy Gyula vezérkönyvei az 1925-ös népiszkolai tantervhez kapcsolódnak.

Quint József (1882-1929) tanító volt, a Pedagógikumban menynyésztő és természettudományi tárgyakból szerzett oklevelet, ezt követően egyetemi tanulmányokat folytatott természetrajzból és kémiából. Polgári iskolában tanított, majd a budai tanítóképző tanára lett. Tornatanári képesítést is szerzett, a neveléstudományok mellett testnevelést

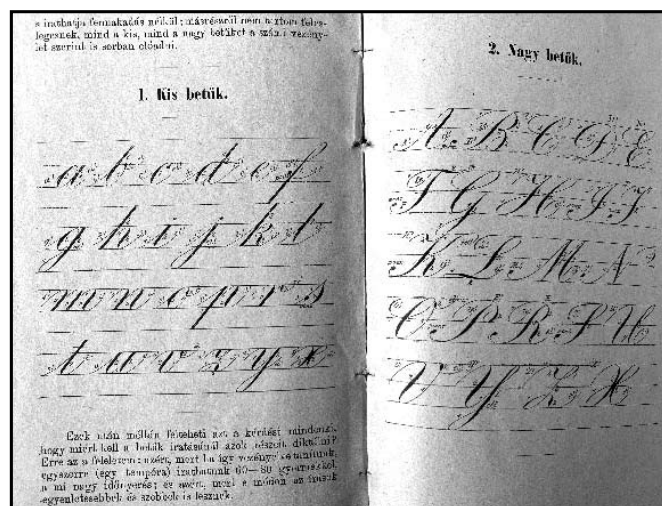
és játékokat tanított. Tagja volt a tanügyi reformbizottságnak, 1916-ban a budapesti tanítóképző igazgatójává nevezték ki. Számos publikációja jelent meg szaklapokban, valamint módszertani könyvekkel, vezérkönyvekkel – egy részüket Drozdy Gyulával közösen írta, – segítette a tanítók munkáját.

Dr. Frank Antal igazgatóhelyettes a Tanítóképzőintézeti Tanárok Országos Egyesületének rendkívüli közgyűlésén így fogalmazott róla: „nevelés és tanítás egész munkájában a gyermeket kívánja a központba állítani. Azt mondja, ne tantárgyakat tanítsunk, hanem a gyermeket neveljük a tantárgyakkal. A gyermek helyes vezetése a cél, a tantárgy csak eszköz. Többször hangoztatta, hogy ne akarjunk a gyermekből idő előtt felnőttest csinálni. A gyermek maradjon meg gyermeknek.” (A Budapesti Tanítóképző-Intézet 1928-1929. évi Értesítője Quint József emlékének szentelve. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Budapest_B2245_BudaiTanitokepzo_B2277_1928/?pg=19&layout=s)

Drozdy Gyula (1881-1963) is tanító volt, a modori (Modor: szlovákul Modra, város Pozsony közelében) tanítóképző gyakorlóiskolájából került a Quint által vezetett budai tanítóképzőbe, együtt dolgoztak az 1925-ös népiszkolai reformon. Sokoldalú, gazdag pedagógiai tevékenységet fejtett ki, számos módszertani könyve jelent meg. Érdeklődése középpontjában a tanulók érzelmi életének gazdagítása, tanulási motivációjának felkeltése és fenntartása állt. Az EJF múzeuma hat könyvét őrizi, köztük a Quint Józseffel közösen írt *A beszéd- és értelemgyakorlatok tanítása az I. osztályban* címűt.

A szerzők az előszóban leszögezték, könyvüket másolásra nem javasolják, példát kínálnak, hogy könnyítsék kartaik munkáját, hiszen „minden tanításnak konkrét szemléletekhez, tapasztalatokhoz kell kapcsolódnia, tehát az anyag kiválasztása, elrendezése, sőt feldolgozásának módja is annyiféle, ahány az iskola.” (Quint, Drozdy, 1927.3.)

Elgondolkodtató, ahogyan a nevelési cél megfogalmazását követően részletesen kifejtik a tanítás feladatait is: „...a tanítás feladata az összes érzékek és a szemlélés, a figyelem és a megfigyelés, az emlékezet,

Ütenyírás Gönczy könyve szerint

a képzelet és különösen a gondolkodás és szóbeli kifejezés fejlesztése; az érzelmek mélyítése és jó szokások állandósítása.” (Quint, Drozdy, 1927.5.)

Munkájuk gyermekközpontú, a pedagógustól elvárták, hogy természetes legyen, érdeklődő, megértő, teljes figyelemmel forduljon a gyermek felé. A vezérkönyvben a tanterv anyagából elkészítették a tanmenetet mind osztott, mind osztatlan iskolákban dolgozó pedagógusok számára, majd javaslatot tettek az egyes anyagok feldolgozás módjára. Minden tevékenységet a hatéves gyermekek életkori sajátosságaira figyelve építettek fel, a játékból indultak ki: „Játék közben figyelhetem meg legjobban egyéniségüket. Itt tudom meg, ki bátor, bátortalan, szerény, tolagódó, engedékeny, önző, figyelmes, csendes, hangos, előrelátó, ügyes, ügyetlen stb. Itt kezdem meg a lélek nemesebb hajtásainak ápolgatását, a nem kívánt hajtások nyesegetését” (Quint, Drozdy, 1927.23.)

A kötet a tanév végi vizsgával kapcsolatos tennivalók leírásával zárul. Pontosabban, felhívták a figyelmet arra, hogy a tanító ne a témákkal kapcsolatos adatokat mondasson fel a gyerekekkel, hanem beszélgessenek: „A vizsgán azokat az eredményeket mutassuk be, melyeket gyermekeink szemlélődésének, gondolkodásának, megfigyelésének, képzeletének művelésével elértünk.” (Quint, Drozdy, 1927.273.)

Összegzés

Miután átgondoltuk a magyar pedagógia 18-19. századi fejlődésének néhány vonását, és tanulmányoztunk vezérkönyveket is, megállapíthatjuk, hogy 100-150 évvel ezelőtt tanításmódszertanilag foglalkozó elődeink hivatásunk legkiválóbbjai voltak, akik olyan örökséget hagytak ránk, amiből ma is építkezhetünk, s lehetünk rájuk büszkéek. ■

„Mesélő bajai sírkövek 5.

Lovasy Ödön gyógyszerész nyughelye

Jász Anikó

■ A Rókus kápolna mögött könnyen megtalálható a Michitsch család síremléke. A mívés kovácsoltvas díszekkel övezett, fekete gránit síremléken a módos bajai kereskedő-család számos tagjának neve olvasható, és néhányan a kiterjedt rokonság köréből is itt nyugszanak.

Lovasy Ödön gyógyszerész neve is szerepel a síremléken, aki házasság révén került a családba. Lovasy Ödön a Heves megyei Nagyivánon (Kócs-pusztá) született 1882. január 29-én. Édesapja Lovasy Ákos (1847-1930) gyógyszerész, földbirtokos, gazdálkodó az 1890-es években hét gyermekével – felesége Dunapatajon lakó szüleihez közel – Kalocsára költözött, ahol patikát nyitott, és egy évig a bírói tisztséget is betöltötte.

Középiskolai tanulmányait már Kalocsán, az Érseki Főgimnáziumban, illetve Kiskunhalason, a Református Gimnáziumban végezte. Gyermekkorától tehetségesen rajzolt és festett, művészpályára készült, amit édesapja ellenezett, ezért Kolozsváron a Ferenc József Tudományegyetemen gyógyszerési diplomát szerzett. Időközben tüdőbetegséggel küszködött, így lemondva a művészi pályáról (amelyhez megvolt a tehetsége) a biztos megélhetést választotta. Kedve és tiltakozása ellenére édesapja 1910-ben megvásárolta számára Baján az *Üdvöztetőhöz* címzett patikát, megalapozva számára a kiegyensúlyozott egzisztenciát. Baján hamar beilleszkedett, megházasodott, 1917. június 25-én feleségül vette *Michitsch Margitot* (1897–1983). Ak-

tívan részt vett a város társadalmi életében, és megbecsült tagja volt szakmai közösségének is.

Gyógyszerészi munkája mellett sokat festett és rajzolt: olajfestményeket, rézkarcokat, tollrajzokat, karikatúrákat készített, művészien fotografált. Alkotásait szívesen elajándékozta, közgyűjteményben vagy magánszemélyeknél nem lelhető fel képe. Kivétel egy keménykötésű mappában kiadott 12 gyógyszerész témájú rézkarc karikatúra, amelyet 1930-ban, magánkiadásban *Pharmacopoea Humorica* címen adott ki (Editio prima. Pinxit et sculpsit Edmundus Lovasy Magister Pharmaciae. Baja. MDCCCCXXX.). Ebből a mappából nyerhetünk képet művészi tehetségéről. A humoros gyógyszerkönyvben Lovasy Ödön karikatúráival átértelmezte és egészen más jelentést adott az orvoslásra használt anyagoknak, gyógyszerési kifejezéseknek. A latin neveket valós értelemben lefordította magyarra, és továbbgondolva formálta humoros képpé. A mappa címlapján olvasható *„Editio prima”* (első kiadás) talán arra utal, hogy tervezte egy újabb album kiadását, de ez nem történt meg.

Életének huszonnégy évét élte le Baján, 1934. január 20-án 52 évesen hunyt el. Házasságából gyermek nem született, özvegye később *Schneider József* gyógyszer-

Fotó: Jász Anikó (további képek honlapunkon)

Lovasy Ödön nyughelye Rókus temetőben (Michitsch kripta).

részhez ment feleségül. Egykori tanítványa, *Bernhart Ernő* nagybaracskai gyógyszerész a következő gondolatokkal emlékezett meg róla: *„Gyógyszerési körökben mint kollégát és mint jóbarátot is igen nagyon becsülték és szerették. Nála ismeretlen volt a kenyéririgység. Ízig-vérig gavallér volt gondolkodásban és magatartásban, művészlélek volt.”* ■

Lovasy gyerekek (fentről a 3. Ödön) (A kalocsai Visky Károly Múzeum gyűjteményéből)

A karikatúra mappa címlapja

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

Lapunk továbbra is előfizethető.

Érdeklődni az alábbi telefonszámon lehet: 79/322-600

A Bajai Honpolgár példányonkénti ára **330 Ft**, a dupla szám **600 Ft**. Előfizetési díjaink a következők.

- **Helyben** (házhoz szállítva) **4 000 Ft/év**
 - A **belföldön** történő előfizetés díja **8 000 Ft/év**;
 - A **külföldi** előfizetés díja (postaköltséggel) **20 000 Ft/ év**;
 - Az **online** előfizetés díja nem változik, továbbra is **5 000 Ft/év**.
- Fizessen elő, hogy biztosan megkapja!

Bajai Honpolgár Alapítvány

Tapintható, látható művek

Szabó Áronnal művészeti oktatásról, a köztéri szobrászat jelenéről és jövőjéről

■ Szabó Áron szobrászművész jelenleg az Eötvös József Főiskola oktatója. 1984-ben született Baján, középiskolai éveit a Pécsi Művészeti Gimnáziumban töltötte, majd a Magyar Képzőművészeti Egyetemen szerzett diplomát szobrász szakon. Ezt követően a bajai Liszt Ferenc Alapfokú Művészeti Iskolában oktatott, majd a tanári pályát Pécssett folytatta. Tavaly nyáron tért vissza szülővárosába, ahol azóta szobrászként és művész-tanárként tevékenykedik. Az eddigi munkáiról, doktori témaválasztásáról és a köztéri szoboralkotás kihívásairól, valamint az idén ősszel esedékes önálló kiállításáról – amelynek várhatóan az Eötvös József Kortárs Galéria ad majd otthont – is kérdeztük.

Szettele Katinka

■ – Mennyi időt töltöttél Pécssett, és hogyan jutottál arra, hogy hazatérj?

– Négy évig voltam Pécssett, ugyanis 2017-ben kezdtem el ott tanítani a Művészeti Szakgimnáziumban, de a tavalyi év nyarán visszaköltöztem, ugyanis felvételt nyertem a Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskolájába. Döntéshelyzet előtt álltam, mivel akkor már itt Baján, az Eötvös József Főiskolán is tanítottam, és a budapesti állomás már túl sok lett volna. Így elsősorban a három különböző helyszín és időbeosztás nehézsége miatt döntöttem úgy, hogy a pécsi tanítást befejezem, és csak a főiskolai munkámra és a doktori tanulmányaimra koncentrálok.

– Mivel jár egy ilyen költözés egy szobrász esetében?

– Mivel Pécssett nem tartottam fenn szobrászműhelyt, így sokkal egyszerűbben tudtam a költözést megvalósítani. Szerencsére nem kellett egy komplett műhelyt visszaköltöztetnem, mert azt itt Baján építettem ki, tehát az itt maradt. Persze ha a későbbiekben Pécssett maradok, akkor ott kellett volna egy műhelyt kialakítanom. De nem így alakult, helyette visszatértem Bajára, így ez a kérdés megoldódott.

– Ráadásul nem először tértél vissza, hiszen az egyetem elvégzése után több évig Baján működtél.

– Igen, előtte hét évig oktattam a Vizuális Iskolában. Rajzot, festést, mintázást tanítottam majdnem minden korosztály számára, az ovisoktól a felnőttekig.

– Mennyire meghatározó Pécs az életedben?

– A kötődésem tulajdonképpen régre nyúlik vissza, hiszen négy évet töltöttem már szak-középiskolásként is a városban, így nagyon sok élmény és benyomás ért szakmai téren. Aztán később, már végzett szobrászként és tanárként visszakérülve nagyon más lett a viszonyom a városhoz. Másképp tudtam kapcsolódni az ottani kulturális lehetőségekhez, eseményekhez. Másrészt ez a négy év nem olyan sok, illetve ennek majdnem a fele a

Covid-időszakra esett, ezért úgy igazán nem tudott beindulni ott a szakmai élet. De előtte nagyon izgalmas és pezsgő kulturális életet tapasztaltam Pécssett, amely számomra mindig is inspiráló, motiváló közeg volt.

– Amivel Baja nehezen tudja felvenni a versenyt... Nem bántad meg, hogy hazajöttél?

– Nem, mivel itt több szempontból is a helyemen érzem magam. A főiskolai munka azokat a kihívásokat hozta, amelyekre szükségem volt, és a városhoz is erősen kötődöm. Jól érzem magam ebben a kisvárosi környezetben, és fontos számomra a természet közelsége is. Másfelől, azért itt is vannak kulturális lehetőségek, és van lehetőség akár egy önálló kiállítás rendezésére is.

– Ezt mikorra tervezed?

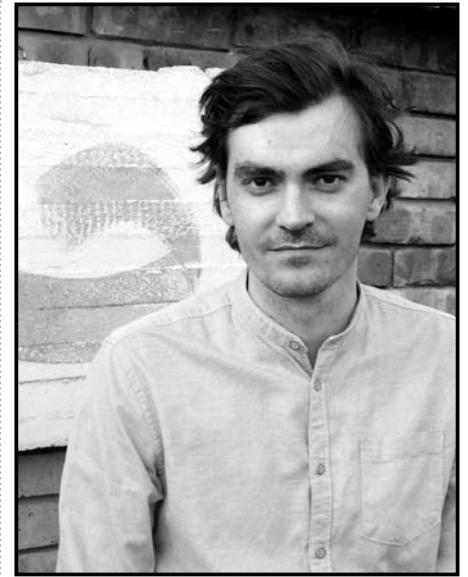
– Ez év őszén lesz egy önálló kiállításom az Eötvös József Kortárs Galériában. Ez egyrészt jó lehetőség, hogy a város jobban megismerje az alkotásaimat, másrészt engem is motivál, hogy megszerezem a munkáimat, illetve a kiállítás lehetősége újabb művek készítésére is inspirál.

– A nagyváros meghatározó szerepét most Budapest vette át az életedben. Mi adja ott a szakmai fejlődés lehetőségét, illetve mennyire tudsz hozzá vidékről kapcsolódni?

– Igen, Budapest is visszatérés, mert az egyetemi éveimet ott töltöttem. Az idei tanévben kezdtem meg ott a doktori tanulmányaimat, úgyhogy most rendszeresen járok a fővárosba. Ez ismét pozitív élményeket hozott, és érdekes módon, az első félév alatt szakmai téren erősebb benyomások, impulzusok értek, mint a pécsi éveim alatt. Egyfajta második rácsodálkozás, amelyet Budapest most számomra jelent. Immár végzett szobrászművészként visszakérülni a fővárosi kiállítóterek vérkeringésébe: ezért megéri az utazás és a befektetett energia.

– Baján a nevedhez kötődik a Tapintható Láthatatlan térplasztika. Hogyan született ez az alkotás?

– Kovács Zita, a Türr István Múzeum igazgatója keresett meg még 2012-ben azzal, hogy érdekelne-e egy köztéri plasztikának az

Szabó Áron

(Fotók: Szettele Katinka)

elkészítése, amelynek ötletét a Rotary Club Baja vetette fel, majd ők is karolták fel a projektet. Ennek a munkának több fázisa volt, maga a szobor egy hosszabb folyamat eredményeként valósult meg, amely két évet vett igénybe, így végül 2014 őszén avatták fel a Szentháromság téren, a sétálóutca elején.

– Ez volt az első köztéri alkotásod, vagy volt már előzménye?

– Volt már előtte egy sikeres dombormű-pályázat, még az egyetemi évek alatt. A bajai szobor tehát a második köztéri alkotásom, amelyet aztán a kiskunhalasi Tapintható Láthatatlan, illetve más köztéri megrendelés követett.

– Van-e olyan köztéri szoborterved, ami nem valósult meg?

– Igen, az egyik egy Trianon-émlékmű, amely a mai napig nem készült el, illetve egy körforgalomba tervezett körplasztika. Ez utóbbival kapcsolatban három bajai alkotót kerestek meg, de végül nem a mi terveink közül választottak. Helyette egy inkább dekoratív funkciót betöltő, mintsem művészi igénnyel készült hajóforma szökőkút ötlete valósult meg.

– Hogyan látod, milyen szobrokra lenne szüksége Bajának, illetve milyen irányba mozdulhatna el a város ezen a téren?

– Ami a város köztéri arculatát illeti, szobrászati szempontból el tudnám képzelni, hogy ne csak emlékműveknek adjon helyet egy-egy tér, hanem autonóm plasztikának is. Jó lenne olyan alkotásoknak teret biztosítani, amelyek kapcsolódnak a város történetéhez, akár tematizálva egyes városrészeket.

– *Vannak kimondottan bajai ihletésű alkotásaid?*

– Igen, a halászlai kultúra, a vízpart-rakpart témája mindig is foglalkoztatott, ezért a munkáim közt felbukkannak a Dunához, illetve a dunai hídhöz köthető alkotások. Amihez kifejezetten kötődöm, az a *Rakpart* című, ez még az egyetem alatt készült.

– *Melyik alkotásodat tartod a legjobbnak?*

– Nehéz megmondani, főleg, hogy amit én annak gondolok, azt nem biztos, hogy más is a legjobbak közé sorolja, tehát ez elég relatív. De amihez még kötődöm, az a diplomamunkám, illetve van még egy *Lady* nevű absztrakt fejszobor is.

– *Mennyire szánod őket eladásra?*

– A legtöbb alkotás a saját tulajdonomban van, de néhány közülük egy-egy városi, illetve országos kiállításon már szerepelt. Véleményem szerint mind piacképes, hiszen anyagukat tekintve tartósak, a legtöbb bronzból van, de van köztük kőből, vasból készült szobor is. Viszont alapvetően nem eladásra szántam őket, nem az anyagi része motivált, hogy elkészüljenek.

– *Van olyan köztük, amitől sose válnál meg?*

– Talán egyetlen olyan van, amelyet sosem adnék el, az a már említett *Rakpart* című kisplasztika.

– *Milyen anyagokkal dolgozol szívesen?*

– Fémekkel nagyon sokat dolgoztam, főleg vassal és bronzsal, de fával, kővel is volt már dolgom. Ezeken kívül még az agyagot kedvelem, de az egy közbenső anyag, tehát nem abban nyerek el a szobrok a végleges formájukat.

– *Mennyire kell naprakésznek lenni az anyaghasználatban? Milyen újítások, újszerű megoldások vannak, illetve te mennyire követed ezeket?*

– A technológia a szobrászatban is jelen van, ezt én is tapasztalom. Az új eszközök által bizonyos folyamatokat meg lehet könnyíteni, fel lehet gyorsítani, illetve a tervezés részében is vannak szoftveres segédletek, amelyekkel még látványosabban, még valóságosabban lehet modellezni egy-egy plasztikát. Szerintem ezek nagyon jól használható eszközök, de attól függ, milyen jellegű a szobor. Ha például egy mintázott figuráról van szó, azt nem lehet gépesíteni, és nem is biztos, hogy kell. A technológia csak akkor működik, ha eszközként áll a szobrász rendelkezésére, illetve ha azt eszközként kezeli. A lényeg, hogy csinálni kell, mert sokszor akkor jön rá az ember, hogy melyek azok az utak, megoldások, amelyek felkeltik az érdeklődését, illetve amelyben fantáziát lát. Én inkább egy kísérletező szemléletet képviselek, például igyekszem modern módon bánni a bronzsal, amelyet más anyagokkal is

ötvözök, megtörve, illetve más kontextusba helyezve annak hegemoniáját.

– *Miből merítesz ihletet, illetve mi az, ami az alkotási folyamatot beindítja?*

– Nálam a rajzolás ötletelés működik, mint alkotói módszer, vagy ha gondolkodom egy témán, amelyet lerajzolok, illetve rajzi esz-közökkel keresem a formai lehetőségeket, amelyeket aztán átültetek anyagba. Hogy miből indulok ki, az lehet egy egyszerű séta alkalmával ért benyomás, vagy bármi, amin már régóta gondolkodom. Először tehát van egy gondolat, egy ötlet, aztán annak a rajzi fázisa, végül a vázlatrajzok közül valamelyiknek a szoborba való átdolgozása. Néha megpróbálok már meglévő formákból kiindulni, ami lehet egy természeti forma vagy egy korábbi szobormunkámnak egy fragmentje, felhasznált anyaga... Minden lehet új kiindulópont, ahol úgy érzem, hogy még van benne lehetőség, és érdemes lehet folytatni. Van úgy, hogy néhány év után újra kezembe kerül egy szobortanulmányom, és amiről korábban úgy gondoltam, hogy jó lesz, de aztán hagyom kicsit pihenni, érlelődni, az utána új megvilágításba került. Jó néha letenni egy szobrot, nem kell rögtön választ kapni mindenre. Lehet, hogy kell neki még idő, vagy nekem van szükségem arra, hogy még ülepedjen a fejemben. Aztán eljön a pillanat, amikor valami beugrik, és ott a megoldás. Ezért van az, hogy egy-egy szobor kicsit hosszabb idő alatt készül el, tehát nem egy-két hónap alatt, hanem még ennél is lassabban. És most is vannak olyan formák a porton, amelyek várják, hogy folytassam, vagy kiindulóformaként használjam őket.

– *Átlagosan mennyi időt, energiát fordítasz az alkotásra? Mennyire része az a mindennapjaidnak?*

– Amilyen szobrokat én készítek, az elég időigényes. Eleve sok idő, amíg elkészül egy-egy alkotás, hiszen egy szobor több fázison esik át, amíg a végleges anyagát, formáját elnyeri. Emiatt is hosszadalmas munka, ami sokszor hónapokat vesz igénybe. De igyekszem a mindennapjaim részévé tenni az alkotást. Vannak intenzívebb időszakok, amikor több idő adódik rá. Ilyen a nyár, de év közben is igyekszem kihasználni a felszabaduló időt az alkotásra, amennyire erre a munkám mellett lehetőségem nyílik.

– *Főállású szobrászként mennyire lehet ma megélni?*

– Vidéken szerintem nagyon nehéz, mondhatni hatványozottabban nehéz, de fővárosi viszonylatban sem egyszerű. Vidéki közegben nagyon szűk a lehetőség, alapvetően kevés a köztéri pályázat, megrendelés.

– *Ötvös, szobrász és művésztanár vagy. Melyik áll hozzád a legközelebb, illetve ho-*

Munkaközben

gyan viszonyulsz a tanításhoz?

– A művészeti gimiben ötvösként végeztem, és közel áll hozzám az iparművészet is, viszont nagyon örülök, hogy végül a Képzőművészeti Egyetemre vettek fel, és szobrászként végeztem. A tanár szak elvégzése is jó döntésnek bizonyult, most is nagyon szeretek tanítani a főiskolán. Nagyon jó a hallgatókkal megismertetni a vizuális nevelés tárgyhoz tartozó technikákat; jó nekik megmutatni, hogy mennyi lehetőség rejlik az alkotásban, ami a gyerekek személyiségfejlődésére is kifejezetten pozitív hatással van. Nagyon hálás feladat ebben közreműködni, és bár sok hallgató viszonylag kevés ponton kapcsolódik a kortárs művészethez, igyekszem azt is megismertetni velük, hogy közelebb kerüljenek hozzá, ha minimálisan is. Szeretném, hogy befogadó szemléletű pedagógusok legyenek, mert bár a mai kortárs művek megértése összetett és bonyolult folyamat, de vannak olyan egyszerű szempontok, amelyek mentén el lehet indulni, és lehetővé teszik a művek befogadását. Persze ez nemcsak a kortárs művekre érvényes, hanem úgy általában is fontos a műtárgyak megértése, amihez a hallgatóknak támpontot adok, hogy miként tudnak ezek által nevelni, oktatni, vagyis a gyerekek vizuális kultúráját formálni, alakítani. Tehát a művészettel való nevelés nagyon izgalmas terület számomra, nagyon sok kreatív energia van benne, ahogy a hallgatókban is ott a kreatív potenciál. Egyfajta facilitátor szerepben szeretnék hozzájárulni, hogy ezt az energiát használni tudják, és az alkotás valóban pozitív élmény legyen számukra.

– *Sosem érezted úgy, hogy hátráltat a ta-*

nítés?

– Ami az időbeosztást illeti, bizonyos szinten természetesen korlátozó, befolyásolja egy-egy szobor elkészülési idejét, ugyanakkor az elmúlt 11 év alatt, amióta művésztanárként dolgozom, azt tapasztaltam, hogy a művészeti és a tanári pálya jó kölcsönhatásban lehet egymással. Az oktatói tevékenység egyrészt meghatározza, rendszerezi az időbeosztásomat, másrészt nagyon inspiráló tud lenni a szobrászi munkámra. Az, hogy diákokat tanítok, legyen az a Pécsi Művészeti Szakgimnáziumban vagy a bajai Eötvös József Főiskolán, az ott látottak, tapasztaltak mind beépülnek a művészeti gondolkodásomba, tehát a művésztanári pálya inkább termékenyítőleg hat az alkotásra.

– *Hogyan jellemeznéd a saját alkotói stílusodat?*

– Az autonóm munkáimat tekintve inkább konstruktívnak, geometrizálóknak mondanám, a tömegalkotást már jobban az anyag határozza meg, de arra meg az áttört jellegű kompozíció jellemző, vagyis a könnyedebb tömegalkotás.

– *Fontosak-e a visszajelzések, mennyiben tudnak iránymutatók lenni számodra?*

– Az fontos, ha a szakmai közegben az ember kap egy-két bátorító szót. *Rigó István* szobrász kollégám például egy kiállításon szereplő munkámra mondta, hogy ezt lehetne folytatni, jó ez az irány. Ezek nagyon inspirálóan hatnak. De nem mindenkinek a véleménye bír ugyanolyan súllyal. Nem mindegy, hogy ki mondja, mikor és hogyan...

– *Visszatérve a doktori tanulmányaidhoz, honnan jött a témaválasztás, hogy a köztéri szobrászattal foglalkozz?*

– Azon megrendelések, projektek kapcsán jutottam erre a témaválasztásra, amelyek a köztéren megvalósultak, rájöttem ugyanis, hogy a köztér egy nagyon fontos, társadalmi szempontból kiemelt terület, olyan hely, amely mindig fókuszban van, amely az emberek mindennapi környezetét képviseli. A társadalom közege a köztér, és az ott található szobrok közvetlenül hatnak az ott élőkre, illetve a városba, településre látogatókra. Hogy egy adott szobor milyen méretű, anyagú, formájú, arra mindig érzékenyen reagálnak az emberek, és ha összejön egy ilyen pályázat vagy megrendelés, akkor egy szobrásznak nagyon sok szempontot kell figyelembe vennie. Tulajdonképpen ez fogott meg ebben a témában, hogy az autonóm szobrászattal ellentétben, ahol a kiállítótér mindig változik, hiszen egy-egy kisplasztika kiállításról kiállításra vándorol, a köztéri környezet viszonylag állandó. A kisplasztikát a kiállításon kirakom, leszedem; vagy van visszhangja vagy nincs, de mindenesetre nem kell figyelni arra, hogy a

meglévő épített környezethez igazítsa az ember. Egy köztéri szobor viszont ott lesz mindig, legalábbis jó esetben... Ezért azt másképp kell megközelíteni, és engem az érdekel, hogy hogy lehet azt jól, vagy még jobban csinálni. Persze az is kérdés, hogy mennyire lehet mindezt a saját stílusomban megvalósítani, hogy hozzáadott értéként bele tudjam tenni a magam gondolatiságát, de mégis igazodva az előbb felsorolt szempontokhoz.

– *Mitől lesz jó egy köztéri szobor?*

– Nyilván kell egy jó ötlet, amelyből az egész kiindul, de azért nagyon fontos, hogy milyen anyagból van, mennyire időjárásálló, mekkora a mérete, milyen a színe stb. Ami ugyanis az emberi léptéknél kisebb, mindig egy alárendelt viszonyt fejez ki, legalábbis a néző úgy kezeli, de ami az emberi élet nagyságot meghaladja, az monumentálisabb hatást kelt. Ez nem csak figurális, hanem absztrakt szobor esetében is igaz, tehát a méret elég fontos szempont, de az sem mellékes, hogy hova helyezik a szobrot egy adott téren: hol érvényesül a legjobban, ahogyan a tájolása sem mindegy. Köztéri szobrot szerintem jól is, meg rosszul is lehet csinálni, és az lenne az ideális, hogy minél több jó munka legyen. Hogy egy művész mit gondol egy témáról, bizonyos szempontból szubjektív, a lényeg, hogy működjön, vagyis az emberek többsége tudjon pozitívan kötődni a szoborhoz, amit a művész alkotott.

– *Van-e olyan köztéri szobor Baján, amit kifejezetten jónak tartasz?*

– *Medgyessy Ferenc* Jelky Andrása, illetve a *Miskolczy Ferenc* által tervezett földgömb talapzat, amelyhez a szobor figurája koherens módon kapcsolódik, véleményem szerint kifejezetten jó alkotás. A maga korában ez a fajta tömegalkotás újszerű formaalkotási nyelvezet volt, nyilván ma már ráakódott hetven év, de a szobor – úgy tűnik – kiállta az idő próbáját, mert mindenki tud hozzá jól kapcsolódni. Érthető a szobor jelképszerű megfogalmazása, hogy itt egy világjáró alakról van szó, tehát rögtön közli azt az információt, amelyet a szobor szereplője képvisel.

– *Ha köztéri szoboralkotásról van szó, milyen stílus áll hozzád közel, illetve milyen szobrokra van igény?*

– A mai magyar köztéri szobrászat uralkodó irányzatát még mindig realista, figurális szoboralkotásnak mondanám, de azért van egy-két jó kivétel, amely már a geometrikus, autonóm köztéri szobrok

irányába mutat, illetve azt képviseli. Hozzám alapvetően mindkettő közel áll, ez inkább attól függ, hogy egy adott köztéren mi a jó, mi „működik”. Egy modern üvegpalota-környezetben egy absztrakt szobor inkább odaillő, egy óvárosi, neoklasszicista stílusban épült környezethez viszont inkább a figurális szobor illeszkedik, ezért ott az elfogadottabb. De vannak kísérletek arra is, hogy egy figurális szobrot modern környezetbe helyezzenek, ahol szintén tud jól működni, ha úgy van stilizálva, átírva, de a figurák jegyeit még felismerhetően hordozza. Ugyanakkor a geometrikus stílus is teret kaphat akár egy múlt századi, akár egy újkori környezetben. Ez sok mindentől függ, például, hogy milyen anyagból készült, milyen a léptéke, mit képvisel stb.

– *Baján mennyire lenne elképzelhető egy ilyen formabontó irány?*

– Szerintem van olyan tér, ahol egy absztrakt szobor is tudna működni. Az más kérdés, hogy erre mennyire van igény, és milyen anyagi feltételek mentén tudna megvalósulni. Mindenesetre egy köztéri szobor mindig összetett folyamat eredménye, amelyhez alapvetően a döntéshozók támogatása szükséges. ■

Munkaközben

Sikerek és tehetségek a Bajai III. Béla Gimnáziumban 2. rész

■ Január-februári számunkban három olyan bélás diákot mutattunk be, akik az elmúlt tanévekben országos tanulmányi versenyeken jutottak be a legjobbak közé. A tehetség azonban nem feltétlenül csak a tanulmányi eredményekben, kiváló év végi bizonyítványokban, illetve az egyes iskolai tantárgyak magas szintű művelésében mutatkozhat meg, hanem komoly művészeti, sport- vagy éppen előadói teljesítményekben is. Ezekben a területeken kiemelkedőt nyújtani és mellette egy erős iskolában helytállni nem könnyű feladat, de amint a példák bizonyítják, nem is lehetetlen. Egy tehetség-gondozó gimnázium eredményessége nemcsak éltanulónak tanulmányi átlagával mérhető, hanem azzal is, mennyiben tudja segíteni és mennyire becsüli meg bizonyos területeken kiváló diákjainak kibontakozását. Az alábbiakban olyan tanulókat mutatunk be, akik egymástól teljesen eltérő tevékenységekben nyújtottak kiemelkedőt az utóbbi tanévekben.

Mészárosné Szőnyi Zsuzsanna

■ **Csorba Melinda Lilla** a Bajai III. Béla Gimnázium végzős diákja. Sokoldalúságának egyértelmű bizonyítéka, hogy számtalan és sokféle versenyen kipróbálta már magát: a természettudományos területtől a gyakorlati, kreatív szereplésig hosszan sorolható versenyeinek repertoárja.

Az eredmények sem maradtak el: az *Édes anyanyelvünk* nyelvhasználati verseny országos döntőjében Sátoraljaújhely város plakettjében részesült, az *Implom József helyesírási versenyen* megyei 2. helyezétként az országos döntőbe jutott, a nyelvtan OKTV második fordulóján jól szerepelt, a *Europe Direct* csapatversenyen társaival a regionális fordulóban 3. helyezést ért el, a *Kosáry Domonkos történelemverseny* 2. fordulójába jutott, jelenleg pedig a *Sprichst du Deutsch?* című német nyelvi verseny országos döntőse már második alkalommal. A kitartó munkához járul még tíz év fuvolatanulás is: kamaracsoportjuk több arany minősítést, nívódíjat és különdíjat is bezsebelt a fúvós-vonós találkozókra.

Beszélgetésünk elején elhangzott: ő maga nem gondolja azt, hogy különösebben tehetséges lenne, még csak átlag felettinek sem mondaná magát. Az viszont mindig nagyon fontos volt neki, hogy a maximumot tudja hozni, hogy valami minőségit tudjon letenni az asztalra. Mindig a lehető legjobbra törekszik, ennek van tétje az életében, és fontos érték ez a gondolkodásában.

A magáról elmondottakat az is igazolja, hogy erős bizonyítási vágy él benne, s a környezetéből érkező megerősítés, egy jókor és jól elhangzó mondat csodát tesz a teherbíráásával. Tehát annak ellenére, hogy elsősorban a maga elvárásainak szeretne megfelelni, fontos a külső megerősítés is. „*Ha rám gondolnak, az jusson eszükbe, hogy a munkát beletettem, és az eredménye is megletti!*” – fűzi tovább a gondolatot.

A maximalizmus, a belső minőség családi vonatkozásban is jelen van: édesanyja nemcsak az ő formálási lehetőségét látta, hanem önmaga hajdani sokoldalúsága is visszaköszött abban a helyzetben, ahogyan foglalkozott vele kisdíák, majd kamaszkorában. Lilla nagyon hálás is ezért, az édesanyja biztatása, a felállított példa, a magasra tett lélc inspiráló erejű volt, újabb és újabb lendületet adott neki.

Már általános iskolában is sok megmértetésben volt része. A versenyek adta stresszhelyzet érdekesen motiválta: egyszerre szorongott tőle, és vágyott is erre az állapotra, mindenesetre állítása szerint mindenképp hajtotta előre. A kudarcok csak rövidtávon hatottak rá, nem foglalkozott velük sokáig, az ilyen élmények mindig csak aznapra szóltak. A következő nap már az új kihívás forgott a fejében. Lilla úgy véli, kell, hogy legyen stratégiája a versenyhelyzetek feldolgozására, s ez nemcsak a kudarc, hanem a siker esetén is fontos. Ez utóbbi csak akkor tud helyére kerülni, ha van az az objektív mérce, amelyben a szöveges indoklás, kritika is elhangzik. „*Azok a jó versenyek, ahol nemcsak a számok mérik a versenyzőt. Hiszen a fejlődésben nem visz előre egy pontszám vagy százalék, de a helyezésem sorszáma sem, csak a visszajelzés a munkámról, az esetleges hiányosságokról. Szeretek tanulni a hibáimból, ha megadják rá a lehetőséget!*” (Saját személyes példáját meséli: az OKTV nyelvtan versenyében másfél ponttal maradt le a döntőről, de sajnos minden indoklás nélkül, hiszen pályamunkája értékeléséről a pontszámán túl semmiféle visszajelzést nem kapott.)

Voltak lemondások az életében, többször gondol vissza arra, hogy mennyi minden „futtott le” nélküle a diákvilágban, de nem bánja. Értékkrendjében mindig az első a feladat, csak arra figyel, hogy soha ne legyen kizárólagos. Szerinte a siker kulcsa az egyensúly megta-

Csorba Lilla legértékesebb versenyeinek dokumentumaival

lálása, sokszor hoz magánéleti áldozatokat a céljaiért, de ezeket alaposan mérlegeli, igyekszik olyan döntéseket hozni, amelyeket nem fog megbánni. Odafigyel, hogy tudjon változtatni, ha mentálisan befolyásolja, terheli már az életét az, hogy túlvállalja magát.

Példaképe nincs, úgy érzi, a maga erejéből teremtett mindent, mindig előző teljesítményének megugrása volt a végső cél, saját magával verseng, ez hajtja előre. Mindez persze módszertani segítség nélkül aligha sikerült volna neki, ezekben az útmutatásokban segítették tanárai, akik fogták a kezét az úton.

Versenyzői életének legszebb pillanata az *Implom József helyesírási verseny* volt, akkor érezte azt, hogy a sok energia és ennek a versenynek a szeretete együtt jelentkezett az adott pillanatban, mikor legyőzte azt a lányt, akivel hosszú évek óta rivalizáltak a megyei fordulók az országosba jutásért. Az *Édes anyanyelvünk* versenyre is jó érzéssel gondol vissza: „*Sosem fogom elfelejteni azt a megkönnyebbülést, amit akkor éreztem, amikor helyet foglaltam az addigi gyakorláimnál sokkal jobban sikerült szóbeli forduló után.*”

A járványhelyzet sajnos a versenyzést is befolyásolta: sorra maradtak el nemzetközi versenyek, karantén miatt ki kellett hagynia kedvenc matematikaversenyeit, betegen készítette el a pályamunkáját (OKTV nyelvtan), emiatt ebben az évben nem tudta megmutatni igazán a versenyzői alkatát. Mégis maradt lehetősége, amelyben megmutathatja ügyességét. A *Sprichst du Deutsch?* német nyelvi verseny döntőseire a napokban derült fény, és Lilla március 21-én ott lehet az országos dön-

tőben, vagyis végzős tanévét mégis versenyenyl zárhatja. *(A beszélgetés óta a verseny lezajlott – Csorba Melinda Lilla 2. helyezést ért el az országos döntőben – a szerk.)* Szerecsére az angol előrehozott érettségi vizsgája (szép eredménnyel) már megvan, az eddigi 11 évet kitűnő tanulmányi eredménnyel zárta, idén is ebben reménykedik, mindemellett jelenleg zárókoncertjére készül. A Corvonuson a nemzetközi gazdálkodás szak a választott továbbtanulási iránya, amelyre még a sok verseny után is kihívást jelent a felvételi. Ezután más fordulatot vesz az élete, a versenyzésnek ez a formája lezárult, de az új kihívásokat – ha felveszik – ott is keresni fogja.

Molnár Miklós a Bajai III. Béla Gimnázium végzős diákja, közel 8 éve köteleződött el az evezés mellett, miközben több más sportágat kipróbált (úszás, dzsúdó, kosárlabda), mégis ez a sport maradt számára a legfontosabb. Olyan erősen nőtt össze az iskolai évekkel, hogy enélkül már el sem tudná képzelni az életét, személyiségének részévé lett.

Országos 2. hely, könnyűsúlyú férfi felnőtt nyolcasban, könnyűsúlyú kétpárevezős (ifjúsági) 4. hely, egypárevezős KS egyéni 5. hely – eddig ezek a legrangosabb helyezései. Sokat tett értük.

„Ami érdekel – azt szeretem jól csinálni, jól tenni; legjobban az elvétett, elpazarolt idő bosszant” – kezdi magáról gondolatait Miki. A családban nem volt hagyománya az evezésnek, apa és nagypapa művelte egy keveset a sportágat, az anyai nagymama ismerete akkoriban a vízi sportok edzőit, így kereste fel a Bajai Spartacust 10 éves korában. Az a sportközösség határozott versenyszellemet képviselt, s ebbe került bele ő is.

Az értékes idő, amely a tanulással összeegyeztethető volt, mind itt halmozódott fel. Jól tudott vele bánni úgy, hogy ne rombolja a tanulást, sőt inkább kiegészítse, feltöltse azt. A nyári szünet logisztikája a legnehezebb, hiszen az edzések akkor megszaporodnak: *„Versenyek előtt a túlfűtöttség, az egyre fokozódó stressz megélése nem könnyű, hiszen a nyár a diák számára általában a gondtalan, könnyű élet – itt pedig épp ellenkező mentális állapotban vagyunk. Mégis számomra értékes ez az idő, mindig szerettem sportolni, s mindig féltem a tétlenül eltöltött időtől, hogy elfogy a kezemből. Ha nem ment jól az edzés, nem éltem meg rosszul, nem foglalkoztam vele, számomra nem ez volt a kudarc. A csapatsportban – utal a férfi felnőtt nyolcasra – fontos az egység, akkor is, ha megvan az egymás közötti egészséges rivalizálás, mégis a közösség összetartása már e fölött áll. Nem*

lehet haragtartónak lenni, hosszan cipelni sérelmeket, humorral és cselekvéssel együtt kell feloldani ezeket” – állítja határozottan a fiatal evezős.

Bár kimagasló, objektíven mért eredményei nem voltak, de esélye volt a felnőttcsapatba kerülni. A hajóban elfoglalt helyek nem az ergométeres vagy egyéb eredményektől függenek, inkább más körülményektől, pl. egymás lekövetésétől, a versenyző testsúlyától stb. Miki véleménye szerint a nyolcasban evezni nagy erőt jelent, de mentálisan és szakmailag is fel kell készülni egy-egy versenyre. Fontosak a verseny előtti felkészülésben az edzői meglátások, a vélemény kimondása, az egymásra figyelés, s időt kell fordítani a hajók állapotára is. Azok utaztatása, rögzítése egy sereg technikai körülményt is felvet, és rengeteg feszültséggel jár, nehogy verseny előtt megsérüljön a hajó.

A csapatösszefogásról, kiváló és szerethető közösségről szólva példaképként *Cselinác János*, vagy ahogyan ők nevezik egymás között, *„Csela”* nevét említi. A rangidősnek mondható sportoló – foglalkozását tekintve tűzoltó – volt az, aki megszervezte a csapatot, technikai fogásokra tanított, tapasztalattal, humorral és emberi szóval terelte a közösséget, sokat köszönhet neki a Spartacus.

A versenyek és edzőtáborok helyszínei változatosak: legutóbb Prága, azelőtt pedig a festői Bled nyújtott élményt, amellel, hogy a nemzetközi regatta nyolcas mezőnyében is szerettek volna próbát tenni.

A végzős gimnazista sportoló évének napjai most is edzések és a tanulás, az érettségire készülés forgatagában telnek. Minden délután több órát tölt a Petőfi-sziget evezősházában vagy épp a vízen, extrém esetben ez akár négy óra edzést is jelenthet. Télen és ősszel más ütemben folyik a munka, az erőnlét megtartásán van a hangsúly. Amíg nincs befagyva, addig még vízre lehet szállni, ezt sokáig kihasználták a versenyzők, ha enyhe a téli időszak.

Miki a jövőről szólva Pécsset látja a továbbtanulás lehetőségét, de bármilyen életformaváltással is jár az egyetem, számára elképzelhetetlen, hogy az evezést abbahagyná. Az viszont nagyon is elképzelhető, hogy sportszeretete visszahúzza Bajára, az evezős közösségbe, ahonnan indult, s ahonnan minden bizonnyal hiányozna is.

Miklós Marcell Nimród 11. A osztályos diák a Bajai III. Béla Gimnáziumban. 17 éves, és már túl van néhány komoly megmérettetésen. Nemrégiben volt tapstól hangos a nézőtér: a Bajai Fialatok Színháza *Ottmár Attila* rendezésében másorra tűzte *Presser–Sztevanovity–Horváth: A padlás* című zenés darabját, ahol a fiatal amatőr színész a Herceg szerepét

alakította, tavaly pedig a Nemzeti Színházból közvetített Nemzeti VERSenyen arany minősítést ért el *Weöres Sándor A másnapos* című versének előadásával. Az előadók produkcióit neves zsűritagok értékelték, a műsort élőben lehetett követni az interneten, és megérte indulni, ugyanis a siker nem maradt el.

Ákár a színpadon életre kelt Herceg megformálása, akár a nem éppen iskolai törzsanyagban található versválasztás és előadás, de egész beszélgetésünk is azt sugallja, hogy a még iskolapadot koptató diák közben egy másik „iskolát” is jár: olykor a felnőttek zuhanó és elesett világában keres, máskor megmeséket hitet el, egyszerre versenyez magával és környezetével, megmérettetni és nehéznek találtatni – ilyesféle gondolatok fogalmazódnak bennem Marcit hallgatva, amint jelenlegi életéről, terveiről, az eddigi állomásokról beszélt.

„Bátorság, a megnyilatkozás bátorsága” – ezt mondja, ha magáról, arról a bizonyos hozzáadott belső értékről kérdezem. *„Embernek elé kiállni hanggal, szóval, arccal – ez nem feltétlenül és könnyen megy általában az embernek. Ebben látom magamat másnak vagy többnek, engem ebben soha nem gátolt semmi. Másfelől pedig alávetni magam az előadói munkának, akár versről, akár prózai műről vagy szerepről van szó, ez mindig a legmagasabb értéket jelentette és jelenti számomra. Az előadói tevékenység mellett – bár korábban csellóztam is – a dobolás maradt még igazi élvezet.”* Marci korábban Erdélyben élt, zenei líceumban tanult. Harmadikos volt, amikor Magyarországra, Bajára költözött, az ÉZI-ben járt hatodikig, majd onnan került a Bajai III. Béla Gimnáziumba.

Molnár Miklós egyik evezős tróféájával

A családi vonatkozásokat hallva mondhatni: nem esett messze az alma a fájától. Édesapja is kacérkodott a színészi pálya lehetőségével, később ezt elengedve rockzenész lett, az előadói tehetséget Marci általa hordozza leginkább. A Gitárestek, amelyeken együtt szerepelhetnek, egy leendő előadóművésznek nagy helyzeti előnyt és inspirációt jelentenek. A Liszt Ferenc Zeneiskolában tanultakkal és általában a zene közelségével még bátrabbá lesz a fiatal művész, akit ritmusérzéke, jó hallása, memóriája újabb kihívásokra sarkall.

Az első emlékezetes színpadi élménye még egy ötéves korában történt szavalóversenyhez kötődik, akkor az őt hallgató kolozsvári színésznő beszélt róla elragadtatással, ez azután a családi legendárium része lett inkább. Különösen annak ismeretében, hogy később Marci kisdíák korában folyamatosan vett részt szavalóversenyeken, de az áhított első hely mintha – ilyen-olyan körülmények miatt – legtöbbször elmaradt volna. Minden verseny után újra építette a hitét, de a várt siker sokáig nem érkezett meg. Ezért is volt roppant emlékezetes a gimnáziumban megszerzett első helyezése. 14 évesen úgy érezte, nemcsak az évek csalódottsága került helyre, hanem az érzés is, erő és akarat, a minőség, amelyet ebbe az iskolai versenybe akkor beletett. Azóta még intenzívebbé és tudatosabbá vált ez a munka. Megsokasodtak a szereplések, a Bajai Fialatok Színházának előadáspróbái, a szavalóversenyekre való készülődés, emellett énekórára jár, beszédhangját logopédus irányításával formálja. Ebben a zsúfolt, sok délutáni és esti elfoglaltságban joggal vetődik fel a kérdés, hogyan egyeztethető össze mindez az iskolai munkával, amelynek végén az érettségi vizsga áll.

„Sok minden érdekel, de az erőfeszítés, amit szellemi munkával tehetnék – bevallom, nem az első helyen áll, sosem szerettem tanulni abban a formában, ahogyan egy átlagos gimnáziumi diák élete folyik. Sajnos az online oktatás végképp két vállra fektetett, mondhatnám »kiütéssel győzött.« A belátás képessége, hogy innen kell visszakormányoznom magamat, hogy nem fordulhatok vissza vagy másfelé ebből az iskolából – szóval ezt a rossz tapasztalatot is többletként fogtam vagy fogom fel, amely az életembe beépül, elraktározódik, és majd előhívhatom, ha kell. Rosszulesett, hogy nem mehettem a kedvenc együttesem koncertjére, amelyre már oly régóta megvolt a jegy és a tervezgetés, hogy a nyárból áldozni kellett a tanulásra is. Talán egy művészeti gimnáziumban ez az életforma nem bosszulja meg magát ennyire, mint egy erős gimnáziumban, de ezt sosem tudom meg, mert nem azt az utat választottam.”

Marci első nagy kudarcát egészen kisdí-

ákként – lehetett 7-8 éves – még Kolozsváron élte meg, amikor a *Valahol Európában* című zenés darabra kerestek gyerekszereplőket, s az utolsó körben kiesett. Erre jól emlékszik, sok könnyel tette túl magát rajta, azóta viszont nem érezte kudarcnak az el nem ért lehetőségeket. Játékként próbálta felfogni a versklip készítését is (belépő volt Nemzeti VERSenyre, elismeréssel szöveg a zsűri a produkcióról), élvezetes volt a versenyen való megmérettetés.

Nagyon fontosnak tart minden kritikai észrevételt, nemcsak, mert jobb teljesítményre ösztönzi, hanem mert meglátta olyasmit, amit nem is érzékelt korábban. Ennek a felismerésével beleállni újabb és újabb helyzetekbe, tovább gondolkodni és formálódni belőlük, ez újabb és újabb szintre lépést jelent. Számára a Nemzeti VERSeny zsűrijének véleménye ilyenformán abszolút meghatározó volt.

Példaképe nincs, de sok példából építkezik. Marci szeretettel beszél róluk, szünet nélkül sorolja a neveket, akiket jól végiggondolt már, s akik folyamatosan jelen vannak az életében: *Ottmár Attila*, akit közel tíz éve ismer, s aki sok emlékezetes produkció rendezője, *Amer Lemja* magánének-tanár, akit heti rendszerességgel látogat, *Dudás Júlia* logopédus, aki beszédhang képzésében segíti, a színpadi megjelenéshez pedig elengedhetetlen *Láng Barbara* és *Agócs Nóra* színpadi koreográfusok útmutatása.

Jövőjéről, továbbtanulásról faggatva egyértelműen a színészet világát jelöli meg, mint egyetlen utat, amelyet most elképzelni tud. Persze ehhez érettségizni kell, az iskolai életét hatékonyan összeegyeztetni a mostani világával. Angolul tanulni, tájékozódni a világ dolgaiban morális biztonsággal – ez a másik, ámde folyamatos tanulás. Tanárai belátók, figyelembe veszik elfoglaltságait, ezt hálásan említi.

Miklós Marcell Nimród, a Nemzeti VERSeny arany minősítésű szavalója

Jelenleg is nagy a hajtás. Kiskunhalasra készül a hétvégi XVI. *Hatvani Zoltán megyei középiskolás szavalóversenyre* (már rögzített beszélgetésünk utáni hír: a gimnáziumi kategóriában a III. helyen végzett), közben zajlanak egy új színpadi bemutató, *A kis herceg* próbái a Bajai Fialatok Színháza produkciójában, ahol a Pílóta szerepét osztották rá, s az is napi megfelelés, hogy magánóráit és iskolai feladatait kiegyensúlyozottan teljesítse.

Határozottság, erős egyéniség, maximális nyitottság, érzékenység és megfelelni vágyás a művészi munkában, önmaga keresése a mindennapokban – mindez együtt van a fiatal belás diák gondolataiban, hogy idővel a „világot jelentő deszkákra” lépjen. Kétségtelen, hogy ez a világ rengeteget ad annak, aki színpadra lép, és legalább annyit annak, aki befogadja. Legyen benne része, s legyen benne részünk nekünk is! ■

„Rómában kegyes leszek hozzátok” 7. rész

Az Örök Város visszavár

Tomaskovity Szabolcs

■ Közel másfél évet követően újabb római élménybeszámolóval jelentkezem. A legutóbbi írásom óta eltelt hosszú szünetnek semmiképpen sem a római élet egyhangúsága vagy a szebbnél szebb látnivalókból és különleges élményekből való hiány az oka. Miután 2020 júniusában, három, az Örök Városban töltött esztendő követően megszereztem a teológiai alapképzést lezáró *bakkalaureátust*, azaz teológiai diplomát a Pápai Gergely Egyetemen – követve a kollégiumi nevelés rendjét –, hazatértem a Kalocsa-Kecskeméti Főegyház-megyébe, hogy egy gyakorlati év keretében váltsam tettekre a Rómában megszerzett tudást, és a hosszúra nyúlt elméleti képzés után a dolgozós hétköznapokban is kipróbáljam magam. Így történt, hogy a 2020. augusztus 20-i diakónusszentelésemet követően *dr. Bábel Balázs* érsek úr „Bácska Gyöngyére”, Jánoshalmára helyezett, ahol egy valóban szép, lelkipásztori élményekben és eseményekben gazdag esztendőt tölthettem el a Szent Anna Egyházközségben. A pasztorális év végén, 2021. június 26-án, érsek úr kézfel-tétele és imádsága által pedig a papszentelés kegyelmében részesülhettem, amire nemcsak előbb budapesti, majd római tanulmányaim során, hanem egész eddigi életemben készültem. Ekkor azonban már tudtam, hogy a pasztorális év valóban csak egy esztendőt fog felölelni, hiszen ősszel újból visszatérek az Örök Városba tanulmányaim folytatására.

Miként arról római beszámolóim első részében már szó volt, a közel 500 éves, jezsuita szerzetesek vezette *Pápai Német-Magyar Kollégium* növendékeinek képzése rendszerint három részre tagolódik, melynek részletei nagyban függenek az őket kiküldő főpásztorok szándékától: az első évek az alapképzés befejezésére és a teológiai diploma megszerzésére szolgálnak. Ezt az időszakot egy otthon töltött gyakorlati, pasztorális év váltja fel. Ezután következik az az újabb két-három év Rómában, melynek célja a doktori fokozatot megelőző *szaklicenciátus* megszerzése. Negyediknek még ide szokták sorolni a doktori képzés éveit is, de ez kevés kivételtől eltekintve nem tartozik szoros értelemben a kollégiumban zajló neveléshez, így a fiatal papság rendszerint saját hazájában fejezi be felsőbb tanulmányait. Az én főpásztorom a tanulmányaim folytatása mellett döntött, és velem egyetértésben a megszerzendő licenciátus tárgyául az egyházi szakírányt jelölte ki. Ennek értelmében alig három hónapos káp-

Újra Rómában

láni ténykedést követően, 2021. szeptember végén újból kiköltöztem Rómába, hogy megkezdjem képzésem egy újabb fejezetét.

Róma több pápai egyetemén is van lehetőség kánonjogot tanulni, az én választásom azonban – szakavatott ajánlások és az egyházi jogi körökben haladónak számító szisztematikus, azaz az egyes diszciplínákat rendszerező módon tanító szemléletmód miatt – a *Pápai Szent Kereszt Egyetem (Pontificia Università della Santa Croce) Kánonjogi Fakultására* esett. „*A germanikusok hazatértek*” – jegyeztem meg mosolyogva az akadémiai év első napján, hiszen a sors különös fintora, hogy az egyetem éppen abban a Sant’Apollinare-palotában kapott helyet, mely 1574-1798 között a Német-Magyar Kollégium székházául szolgált, és talán legfényesebb időszakának a szemtanúja volt. A lépcsőházban mind a mai napig fellelhető az a barokk freskó, mely az egyetem melletti bazilikába igyekvő, még vörös talárt viselő germanikusokat örökíti meg, ill. a palota főhomlokzatára épített harangtorony legnagyobb lakóján jól kivehető a latin felirat részlete: „...COLLEGIVM GERMANICVM ET HVNGARICVM”.

A Szent Kereszt Egyetem története szorosan összeforrt a fenntartó *Opus Dei* személyi prelatura múltjával. *Szent Josemaría Escrivá* (1902-1975), az *Opus Dei* alapító atyja azon fáradozott, hogy Rómában egy egyházi felsőbb tanulmányokkal foglalkozó központot alapítson az egész világegyház szolgálatára. Ennek megvalósítása azonban már az utódjára, *Boldog Álvaro de Portillo* (1914-1994)

püspökre maradt. *Szent II. János Pál pápa* a nemes ügy mellé állt, és 1985. január 9-én a Katolikus Nevelés Kongregációja megalapította a Szent Kereszt Római Akadémiai Központot, melyet a Szentatyja 1998. július 15-én pápai egyetemi rangra emelt. Az egyetemnek jelenleg négy kara van: teológiai, egyházi, filozófiai és az egészen forradalminak számító ún. szociális-intézményi kommunikációs. A hallgatók száma napjainkban eléri a másfél ezret, akiknek fele Európából, harmada Amerikából, a többiek Afrikából és Ázsiából jönnek. Negyedük civil, túlnyomó többségük viszont szeminaristákból, papokból, ill. szerzetesekből áll. A Pápai Szent Kereszt Egyetemen 25 éves fennállása alatt közel 7000 hallgató fordult meg 102 országból. Ez a kulturális sokszínűség jellemzi a mi évfolyamunkat is, ahol egy nagyszombati és egy szombathelyi egyházmegyes társammal együtt hárman is képviseljük nemzetünket.

Közel fél évvel ezelőtt egy másik Rómába tértem vissza ahhoz képest, amilyenre emlékeztem. Bár alaptanulmányaim utolsó félévére jócskán rányomta a bélyegét az akkor újonnan megjelent koronavírus-járvány, az azóta eltelt több hullámot már nem Itáliában, hanem otthon éltem meg. Visszatérve szembeszélőm kellett azokkal az egészségügyi óvintézkedésekkel és a mindennapokat átható előírásokkal, melyeket az itteniek immáron jártasan hajtanak végre, nekem azonban római viszonylatban újdonságot jelentettek: gondolkodom itt a kötelező maszkhasználatra előbb csak zárt, majd kisvártatva szabadtéren

is, a lépten-nyomon felmutatandó oltási igazolásra, a távolságtartás miatt felcímkezett egyetemi és templompadokra, az utazáshoz szükséges digitális covid-igazolásra stb. Ezúttal a korábban turistáktól hemzseggő történelmi belvárost is játszi könnyedséggel szelhettem át, a rendszerint zsúfolásig megtelt tömegközlekedési eszközökön is válogathattam az üres helyek közül, ill. a rendes körülmények között telt házzal üzemelő éttermekben vagy kávézóknál sem volt szükséges előre asztalt foglalni. A mindig nyüzsgő városra szokatlan csend és nyugalom telepedett. A járvány társadalmi és gazdasági hatásai azonban hamarosan felkavarták az állóvizet: október 9-e délutánján súlyos rendbontásba torkolott a kollégiumunk közelében az a tüntetés, mellyel a lakosság azon elégedetlenségének szeretett volna hangot adni, hogy október közepétől minden munkavállalónak oltási igazolással kell rendelkeznie Olaszországban. A rendbontás nagyobbik része a kollégiumhoz vezető főútcán történt, mi viszont csak a rendőrségi szirénákat és a belváros felett köröző helikoptert érzékeltük mindebből.

Aztán december közepén, amikor Olaszországban a napi fertőzésszám elérte a csúcserősséget, a mi kollégiumunkban is újra felütötte a fejét a koronavírus. Annak érdekében, hogy biztosan haza tudjunk utazni karácsonyra, a negatív teszteredményt mutató növendékek nagy része is önkéntes karanténba vonult, és az internet segítségével követte az egyetemi előadásokat. Meglepődve tapasztaltam, hogy milyen gyorsan és gördülékenyen álltunk át a vesztésgár jelentette életstílusra, bizonyítva azt, hogy társaim tavalyi tanévének szinte egésze ilyen körülmények között telt. Amíg korábban – emlékeim szerint – inkább félelmet és tanácstalanságot keltett ez a helyzet, addig mostanra mint a közösségi élet velejárója lett elkönnyelve. Azonban a bizonytalan és napról napra változó járványhelyzet sem akadályozhat meg abban, hogy újra ne kezdjem a kimeríthetetlen és rejtélyes Róma felkutatását és mind jobb megismerését. Ezért a magunk mögött hagyott félév legjelentősebb eseményeit szeretném felemlíteni a következőkben.

Még rögtön a tanév kezdetén, 2021. október 1-jén, pénteken a hagyományos pap- és diakónusszentelés örömmünnepét ültük a római *Loyolai Szent Ignác-templomban*. Kurt Koch bíboros úr, a Keresztény Egységterek és Pápai Tanácsa elnökének kézfeltétele és imádsága által két német növendéktársunk az áldozópapi, három magyar és egy horvát társunk pedig a szerpapi rendben részesült. A szentmise egyik legfelemelőbb pillanata az volt, amikor a szertartás végén mindannyian, akik ebben az esztendőben nyertük el a pap-

szentelés kegyelmét, újmisés áldásban részesítettük a jelenlévőket.

Egy igazi különlegességnek lehettünk szemtanúi október 30-án, szombaton a római *Santissima Trinitá dei Pellegrin-templomban*. Nem csak, hogy egy emberöltő során ritkán – Rómában talán még ritkábban – előforduló harangszentelésen vehettünk részt, de még hozzá mindezt régen látott ünnepélyességgel tartották a római rítus rendkívüli formája szerint. *Franc Rodé* bíboros úr, a Megszentelt Élet Intézményeinek és az Apostoli Élet Társaságainak Kongregációja nyugalmazott prefektusa a Szentháromság és Szent Lúcia tiszteletére szentelte fel az újonnan öntött harangot, melyet a szenteltvízzel való megmosást és a szent olajokkal való megkenést követően meg is szólaltatott.

Az első félév legkülönlegesebb emléme azonban talán nem is az Örök Városhoz, hanem a festői szépségű, közép-olaszországi tartományi székhelyhez, *Perugia* városához kötődik, melyet november 6-án kerestünk fel a kollégium magyar rekreációjának tagjaival. Miként minden itáliai város, Perugia is bővelkedik látnivalókban: a XIV. századi Szent Lőrinc-katedrális, a mellette található reneszánsz szökőkút, a Fontana Maggiore, az etruszk múltra emlékeztető, Kr. e. VI. századból származó boltíves városkapu stb. Perugia viszont egy olyan nevezetességgel is büszkélkedik, mely az édesszájúak zarándokhelyévé tette.

A *Perugia* csokoládégyárat 1907-ben alapították, ekkor még csak egy kis bonbonkészítő műhely volt a történelmi belvárosban. A műhely termékei azonban rövid időn belül akkora népszerűsége tettek szert, hogy már 1913-ban egy kisebb manufaktúrát építettek a város határában. Az Olaszország kedvenc romantikus ajándékának és csemegéjének

Az október végén felszentelt új harang

számító *Bacio*, azaz „Csók” nevű csokoládéfajta 1922-ben született különböző csokifajták, ét- és mogyorós csokoládé maradékaiból. A csokik díszdobozain látható képet *Federico Seneca* futurista festő tervezte, de az ő ötlete volt a csomagolásba bújtatott kis idézet is. A *Perugia* sikere töretlen, önállóságát és nemzeti jellegét azután is megőrizte, hogy 1988-ban a Nestlé tulajdonába került. A csokigyár csoportok számára látogatható, és a gyár történetével foglalkozó múzeumban többek között megtekinthető annak a 2006-os csokoládé-fesztiválra készített *Bacionak* a másolata, mely 215 cm-es magasságával, 716 cm-es átmérőjével és több mint 7500 kg súlyával a világ nagyobb bonbonjának számított. Örömkre a napjainkra gépésített csokigyártás lépéseinek megtekintése közben nemcsak a szemünk telt be a helyi különlegességgel. ■

A Bajai Honpolgár estek április előadásai

2022. április 7. 18 óra Dr. Rigó Róbert: A kényszerkollektivizálás Bács-Kiskun megyében

2022. április 22. 18 óra: Dr. Krász Lilla: „Lészen az Istennek áldásából magzattyok”. Születés és anyaság a régi Magyarországon”

Mindkét előadás helyszíne az Ady Endre Városi Könyvtár.

Télbúcsúztató

Szünder Dezső

■ Vége lett ennek a télnek is. Nem sok hóval, jéggel, faggal „örvendeztetett” meg bennünket – nem mintha ezt egy cseppet is bánnám. Ráadásul mintha ez már nem az első ennyire enyhe hideg évszak lett volna. Természetesen Murphy nem maradhatott ki ebből sem: egész télen két olyan nap volt, amikor ónos eső miatt alig lehetett közlekedni, természetesen épp akkor nem ártott volna autóba ülni! No, mindegy is, ennél sokkal fontosabb, hogy egyre inkább úgy tűnik, hogy a tél elmúltával a két éve tartó pandémiás időszakot is sikerült leküzdenünk, kinek így, kinek úgy. Hallottam, láttam sok mindent ez alatt a két év alatt: bajai kollégákkal közösen írtunk arról, hogyan kell(ene) helyesen menedzselni a konyhát és a kamrát nagy lakossági felvásárlások idején; láttam, látom a társadalom megosztottságát vírus- és oltásügyben, ez utóbbiak nem feltétlenül töltenek el örömmel. Egy biztos, a két év megtanított mindannyiunkat arra, hogy sokkal jobban kell figyelniük: elsősorban magunkra, utána családunkra és végül másokra is.

A téli recepteknek megvan a maga bája. Sokan azt mondják, azért várják a tavaszt, mert akkor minden színes, friss, üde, zöld. De ha jól belegondolunk, a színekről, friss zöldségekről és minőségi hozzávalókról télen sem kell lemondanunk! Gondoljunk csak a batáta sokszínűségére, a cékla vörösére, a kelbimbó üde zöldjére, aki pedig friss salátát szeretett volna, az is megtalálhatta a számítását. Így aztán a március végi piacot járva én kissé fájó szívvel próbálom elengedni a téli zöldeket. Pedig a kelbimbó mellett már ott vannak a friss retkek, a medvehagyma, a friss újhagyma és

társai. Ezért arra gondoltam, hogy a hideg évszak zárásaként, amolyan búcsú gyanánt következék még egy inkább téli, mintsem tavaszi recept! De természetesen semmi nem kötelező, ha valaki már valami újat szeretne ebbe a receptbe vinni, azt is megteheti, hiszen annyira egyszerű köret van, amelyet a húsok mellé lehet tálalni. Legyünk tehát kreatívak, bátrak, van élet a krumpli/rizs/tészta szentháromságon túl is!

Gyömbéres-chilis tarja pikáns szószban

4 főre 4 nagyobb szelet csontos tarját vásároljunk, az elkészítés során a csontból „kioldódó” ízek ugyanis tovább gazdagítják a hús, a mártás ízét, de a recept természetesen csont nélküli húsból is elkészíthető. Klopfoljuk ki mindkét oldalát, de ne túl erősen, ne úgy, mint ha rántott hús készülne, hanem csak néhány határozott ütéssel, mindkét oldalon. Sózzuk, borsozzuk óvatosan, ne essünk túlzásba, mert az elkészítés során még kerül bele só. Szórjuk meg chilivel vagy erős pirospaprikával, reszeljük rá friss, hámozott gyömbért vagy gyömbérport. Végül a húsok egyik oldalára csurgassunk egy-egy evőkanál mézet. A fűszereket és a mézet alaposan masszírozzuk a húsba, majd letakarva tegyük egy éjszakára a hűtőszekrénybe.

Másnap elkészítés előtt legalább egy órával vegyük ki a húsokat a hűtőből, hogy szobahőmérsékletűre tudjanak melegedni. Egy magasabb teflon serpenyőben hevítsünk fel kb. 1 dl olajat vagy zsírt, a húsok mindkét oldalára süssünk néhány perc alatt aranybarna kérget. Ha elkészült, vegyük ki a serpenyőből, tegyük félre pihenni őket. A visszamaradt zsiradékban süssünk ki 50 g apróra vágott kolozsvári szalonnát, tegyük hozzá két közepes fej, apróra vágott vörshagymát, és dinszteljük meg. A hagymás kisült szalonnára öntsünk 1,5 dl vizet, tegyük rá 4 evőka-

nál ketchupot, 2 evőkanál szójaszószt, 2 evőkanál worcestershire szószot, 1 evőkanál jó minőségű gyümölcscezetet, 2 evőkanál mézet. Alaposan keverjük össze, ízesítsük ízlés szerint kakukkfűvel, gyömbérrel. Helyezzük a mártásba a húsokat, és forrástól számítva 35-40 perc alatt fedő alatt pároljuk puhára őket. Az utolsó 10 percben ellenőrizzük a húsokat, a mártás fűszerességét, állagát. Ha túl hígnek találjuk, akkor magas lángon, fedő nélkül sűrítsünk rajta.

Elkészült ételünkhöz készítsünk sütőben sült kelbimbót, mindössze 20 perc alatt. Négy főre kb. 70-80 dkg zöldséggel számoljunk. Tisztítsuk meg a kelbimbót: a tetején lévő keményebb részt vágjuk le, a külső leveleket szedjük le, különösen akkor, ha már szemre sem túl szépek. Mossuk meg alaposan, a nagyobb darabokat igény szerint vágjuk félbe, majd hagyjuk kicsit lecsöpögni. Egy nagy méretű tepsire terítsünk sütőpapírt. A kelbimbót öntsük egy nagyobb, vastagabb műanyag zacskóba, amelyben kényelmesen elfér, nem baj, ha még kicsit nedves. Szórjunk rá néhány csipet sót, borsozzuk alaposan, majd végül öntsünk rá 5-6 evőkanál olívaolajat. Fogjuk be a zacskó száját, és a zöldségeket a fűszeres olajjal alaposan rázzuk össze, arra azért ügyelve, hogy a kelbimbók ne essenek szét. A zacskó tartalmát öntsük a sütőpapíros tepsire, terítsük szét egyenletesen, majd előmelegített sütőben 180 °C-on süssük őket 15-20 percig. A kelbimbó egyes részei ennyi idő alatt szép sötétbarnák lesznek, míg más részei zöldek maradnak, de ennyi idő alatt tökéletesen megpuhulnak, az ízük pedig koncentrált lesz.

Tálaljuk ételünket egy nagy tányéron, ízlés szerint megöntözve a hús szaftjával. A tálalás után megmaradt szaftot másnap friss kenyérral bátran tunkoljuk ki, nagyon finom az is.

Mindenkinek jó étvágyat, kellemes tavaszvárást kívánok! ■

Galéria Szabó Áron szobraiból

Alkony

Bronz bárka

Dobóhálózó

Lady

Kagyló

Fragile

Raklap